

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Využití poznatků psychologie v práci policisty

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

Vypracoval:
Zbyněk Švábík

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Využití poznatků psychologie v práci policisty“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 20.3.2009

Zbyněk Švábík

Poděkování

Děkuji panu doc.PhDr. Františku Vízdalovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Heleně za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Zbyněk Švábík

Obsah

Úvod	4
1. Vymezení pojmů policejní psychologie, kriminální psychologie a forenzní psychologie	
1.1 Policejní psychologie	6
1.2 Forenzní psychologie	7
1.3 Kriminální psychologie	8
2. Tématické celky učiva	
2.1 Osobnost	9
2.1.1 Struktura osobnosti	12
2.1.2 Dynamika osobnosti	13
2.1.3 Motivace	13
2.1.4 Koncepce BASIC ID	14
2.2 Psychopatologie osobnosti	16
2.2.1 Základní kritéria pro orientační posouzení normality	17
2.2.2 Základní skupiny duševních poruch	18
2.2.2.1 Neurotické poruchy	18
2.2.2.2 Poruchy nálad a schizofrenní poruchy	19
2.2.2.3 Poruchy osobnosti a chování	21
2.2.2.4 Sexuální deviace, parafilie	22
2.2.2.5 Poruchy intelektu (mentální retardace)	23
2.2.2.6 Poruchy vyvolané požíváním alkoholu a jiných návykových látek	24
2.2.2.7 Jiné návykové a impulzivní poruchy	24
2.3 Komunikace a jednání s lidmi	25
2.3.1 Verbální a neverbální komunikace	26
2.3.2 Výslech	28
2.3.3 Psychologie výslechu	28
3. Praktická část	
3.1 Kazuistika I. - spisový materiál Č.j.: ORHO-1011/KPV-TČ-2005	30
3.2 Kazuistika II. - spisový materiál Č.j.: ORHO-35/TČ-70-2007	46
Závěr	63
Resumé	65
Anotace	66
Literatura a prameny	67

Úvod

Téměř po celý můj dosavadní produktivní život pracuji jako policista. V současné době jsem zařazen u Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územní odbor Hodonín, Skupina kriminální policie a vyšetřování, Oddělení obecné kriminality, ve funkci komisaře s hodnostním označením poručík. Náplň mé práce se dá jedním slovem shrnout do označení vyšetřovatel, i když je toto označení v rozporu se současnou právní úpravou. Současné znění z.č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) toto označení nezná a používá pouze označení policejní orgán. Jedná se o označení běžně zažité nejen mezi policisty, ale i mezi občanskou a odbornou veřejností. K tomuto služebnímu zařazení jsem se dopracoval po šestnácti letech služby u policie a v této funkci pracuji již šest let.

Každý policista je svým způsobem psychologem a ve své každodenní práci v rámci jednotlivých sociálních interakcích s pachatelem, obětí, poškozeným, oznamovatelem, svědkem atd., řeší psychologické situace. K jejich řešení policista využívá své vědomosti, získané odborným školením, pomoci vyškoleného odborníka nebo vědomostí laických, které získal svou policejní a životní praxí. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl ve své bakalářské práci pro téma: **Využití poznatků psychologie v práci policisty.**

Uplatnění psychologických poznatků v práci policie má jistě svou tradici. Policejní psychologie je aplikovaná psychologická věda, která se intenzivněji a systematicky rozvíjí až v posledních letech. Je to disciplína, která našla oblast svého zájmu mezi psychologii a právem. Uplatnění nachází v každodenní činnosti policisty při jeho vystupování na veřejnosti, jednání se stranami, při běžném výkonu služby, dohledu nad veřejným pořádkem a silničním provozem, objasňování a odhalování trestné činnosti, při protispolečenských hromadných vystoupeních a v celé řadě dalších situací, se kterými se při své službě policista setkává. V neposlední řadě pak i před kolegy a sebou samým.

Cílem bakalářské práce bude posouzení využitelnosti psychologických poznatků, které jsou obsaženy v učebnici Policejní psychologie, v knize Psychologie

výslechu a v knize Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie v práci policisty, a to především v oblasti využití poznatků psychologie v objasňování a vyšetřování kriminální činnosti pachatelů.

Policejní psychologie samozřejmě nachází uplatnění i při řešení stresových situací, které jsou spojeny s výkonem každodenní policejní práci, ale i jejich předcházení. Svou důležitou roli sehrává při výběru nových uchazečů o práci u policie a při výběru možných kandidátů na vyšší služební posty, kdy jsou pro mnohé zájemce o práci u policie nepřekonatelnou překážkou „psychotesty“, což je samozřejmě správné, protože se takto předejde problémovým situacím, které mohou při výkonu služby nastat a selhání psychicky nevyzrálého policisty by mohlo mít fatální následky s možným ohrožením života a zdraví občanů a policisty samotného. Tyto oblasti policejní psychologie však nebudou tématem mé bakalářské práce, neboť rozsah bakalářské práce neumožňuje tak široký záběr problematiky. V bakalářské práci se zaměřím na tři tématické celky učiva týkajících se **osobnosti, psychopatologie osobnosti a komunikace a jednání s lidmi**, o kterých se ve zmíněných publikacích hovoří s doplněním o poznatky získané studiem dalších pramenů.

1. Vymezení pojmů policejní psychologie, kriminální psychologie a forenzní psychologie

1.1 Policejní psychologie

V učebnici Policejní psychologie je vysvětlen pojem **policejní psychologie** jako uplatnění psychologických přístupů, hledisek a poznatků v policejní práci. (Čírtková ,2006)

Policejní psychologie se zabývá chováním a prožíváním lidí v situacích, kdy jde o zajištění zákonnosti, veřejného pořádku a bezpečnosti. Policejní psychologie je aplikovaná psychologická disciplína, která se nachází v počáteční fázi svého rozvoje. Podoba a existence tohoto vědního oboru je závislá na představách o policejní práci, její náplni a způsobu výkonu. Vznikla jako přímý důsledek změn v pojetí policejní profese.

Oficiální vymezení předmětu policejní psychologie, vnitřní strukturalizace jednotlivých tématických celků jsou stále otevřené kapitoly této mladé vědy, protože aktuální obsah a okruhy jejího uplatnění jsou ovlivněny praktickými potřebami policejní profese. Poznatky čerpá z **okruhu poznatků převzatých** z jiných psychologických disciplin a **okruhu poznatků původních**.

Okruh převzatých poznatků zahrnuje přebírání teorií, modelů a poznatků z jiných psychologických disciplin a možnost jejich využití v policejní práci. Tento okruh je širší a čerpá poznatky především z obecné psychologie, psychologie osobnosti, sociální psychologie a psychopatologie.

Druhým okruhem jsou poznatky z vlastních výzkumných aktivit v oblasti policejní psychologie získaných studiem policejních situací z psychologického

hlediska. Jedná se o situace při běžném výkonu služby a kontaktu s občany, s poškozeným a obětí trestného činu, s agresivním nebo duševně narušenou osobou, při sdělování nepříjemné zprávy, v situacích řešení domácího násilí, při protispolečenských vystoupeních hromadného charakteru a situacích velkého shromáždění občanů při sportovních a kulturních akcích a v řadě dalších nepřeborných situacích. Na základě studia těchto situací dochází k vytvoření původních specifických poznatků.

(Čírtková, 2006)

Druhé dvě studované publikace pojem policejní psychologie blíže nespecifikují.

1.2 Forezní psychologie

Podle učebnice Policejní psychologie je zájem **forezní psychologie** zaměřen na kriminální kontext jednání pachatele. Řeší psychologické pozadí páchaní, vyšetřování a nápravy kriminálního jednání. Příkladem využití je psychologie výslechu nebo psychologická soudně znalecká činnost. Představuje proto důležitou psychologickou přípravu kriminalistů a vyšetřovatelů. (Čírtková, 2006)

Publikace Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie popisuje **forezní psychologii** jako „*aplikovanou psychologickou disciplínu, která se uplatňuje v situacích, kde je jedinec subjektem občanských a trestně právních vztahů. Studuje chování a prožívání člověka v situacích regulovaných právem.*“ (Gillernová a kol., 2006, 10 s.) Teoretická základna je budována ve třech výzkumných ústavech – kriminologickém, kriminalistickém a penologickém.

Forezní psychologii můžeme členit podle časové posloupnosti probíhajícího trestního řízení – přípravné řízení, řízení před soudem a výkon trestu a z hlediska specifík psychiky v jednotlivých fázích vývoje člověka a jejich dopadu na páchaní trestné činnosti, kdy hovoříme o forezní psychologii dětského věku (0 - 15 let), juvenilního věku (15 - 18 let), adolescentního věku (18 - 22 let), dospělého věku (22 - 60 let) a regresivního věku (60 a více let).

Publikace Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie využívá členění forenzní psychologie podle časové posloupnosti na psychologii kriminalistickou, soudní, penitenciální a postpenitenciální. Samostatně staví psychologii kriminologickou a policejní. (Gillernová a kol., 2006)

Publikace Psychologie výslechu pojem **forenzní psychologie** přesně neformuluje. Hovoří se zde o forenzní psychologii při úkonech podání vysvětlení a výslechu. „*Forenzní psychologie navazuje na kriminalistiku a je její podpůrnou disciplínou v tom, že poznává a rozvíjí psychologickou stránku výslechu.*“ (Spurný, 2003, 14 s.) Je zaměřena na prožívání a chování účastníků výslechové interakce. Vyplňuje právní rámec výslechu i jeho taktiku psychologickými doporučeními, jak poznat, vysvětlit a ovlivnit prožívání a chování účastníků výslechové právně regulované interakce. (Spurný, 2003)

1.3 Kriminální psychologie

Podle učebnice Policejní psychologie je **kriminální psychologie** svým obsahem aplikovanou psychologickou disciplínou, která má blízko k policejní a forenzní psychologii. Okruh svého bádání nachází v oblasti zkoumání motivace pachatelů trestných činů a na jich samotné. (Čírtková, 2006)

Obecně podle výkladu Ludmily Čírtkové publikovaném v této učebnici policejní psychologie, forenzní psychologie a kriminální psychologie poskytují potřebné psychologické poznatky pro policejní práci bez přesného vnitřního rozdělení. Je nemožné a svým významem neúčelné přesně definovat, kterou psychologickou disciplínu z okruhu tohoto rozdělení psychologie, která jednotlivá složka policie využívá víc a kterou méně. Na místě je globální pohled, neboť všechny tři tvoří celek kompletní a komplexní psychologie pro policisty. (Čírtková, 2006)

Podle publikace Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie nachází **kriminalistická (kriminální) psychologie** uplatnění hlavně v přípravném trestním řízení v oblasti objasňování trestných činů v celé šířce a složitosti. Specifickým problémem je zjištění a usvědčení pachatele trestného činu, kvalita výpovědi

obviněného, svědka, poškozeného a dalších zúčastněných osob. (Gillernová a kol., 2006)

2. Tématické celky učiva

2.1 Osobnost

Jako aplikovaná psychologická disciplína nemůže policejní psychologie opomenout pojem osobnost, který je centrálním psychologickým tématem všech teoretických a aplikovaných psychologických disciplín. Nejčastěji se uvádí výklad pojmu **osobnost** jako celek duševního života člověka. (Čírtková, 2006)

Každá osobnost je z psychologického hlediska ve své podstatě jedinečná tím, že zahrnuje biologickou, psychologickou a sociální stránku její existence. Tento souhrn utváří jedinečnou dynamickou strukturu individuálních vlastností, které náleží jen jednomu člověku. Fyzicky možná existence dvou víceméně stejných lidských jedinců – - dvojníků, kteří se při bližším pohledu od sebe navzájem liší. Vzhledem k tomu, že se v práci pohybují v rovině policejní psychologie, můžeme fyzický rozdíl zdánlivě stejných jedinců dokázat jedinečností papilárních linií, na kterých je postavena kriminalistická daktyloskopie.

Po psychické stránce je však shodnost duševních parametrů jednotlivých jedinců vyloučena. V některých ohledech jsme stejní všichni, v některých oblastech je stejná jen část populace a v některých oblastech jsme sami jediní s nikým podobní. Z hlediska psychologie jsme tedy každý z nás jako osobnost ve svém souhrnu jedineční a neopakovatelní. Člověk se jako osobnost nerodí. Osobnost člověka se vytváří v průběhu života socializací. (Čírtková, 2006)

„Osobnost je organizovaný celek duševního života, v němž je integrována biologická, sociální a psychologická stránka jeho existence v dynamickou strukturu individuálních vlastností, která je vlastní pouze jednomu člověku a kterou se odlišuje od ostatních lidí.“ (Vízdal, 2008, 146 s.)

Pojem osobnost je hypotetický konstrukt. Je to odvozený pojem ze zobecněných pozorování projevů různých lidí za stejné situace. Ústředním článkem organizováním tohoto celku je pojem **EGO**, který vyjadřuje specificky lidskou formu organizace vnitřního (duševního) života člověka, která se utváří až na základě určitých zkušeností, v určité fázi vývoje lidského jedince s vytvořením tzv. **vědomí JÁ**.

Hledání obecných vlastností, které mají všichni lidé, vedlo k objevení pěti hlavních vlastností, které mají všichni lidé na světě, i když v různé míře. Hledání bylo završeno vytvořením **pětifaktorového modelu osobnosti** :

1. Introverze - extraverze
2. Psychická stabilita - labilita (neuroticismus)
3. Přívětivost – nevraživost
4. Svědomitost - nezodpovědnost
5. Kultivovanost - nedostatek kultivovanosti

Jak jsem již zmínil, osobností se člověk nerodí. Stává se jí v průběhu svého života socializací. Člověk žije v sociálním prostředí a vzájemnou interakcí a zejména vlivem výchovy a učení se vytváří osobnost každého jednotlivce. V odborných publikacích se uvádí, že člověk se stává osobností již ve třetím roce svého života, se vznikem svého **vědomí Já a vůle** (já chci).

V každém případě se však osobnost člověka utváří především v dětství. Chyby, ke kterým při výchově dojde v období utváření osobnosti, se v dospělosti obtížně napravují. Výchova je jednodušší jak převýchova.

Chování osobnosti i její vývoj ovlivňuje přírodní a společenské prostředí, což jsou vnější podmínky a vnitřní podmínky, které dělíme na biologické činitele, individuální zkušenost a vlastnosti osobnosti.

Osobnost je **jednotou psychického a tělesného** - psychika a tělo spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují. Psychika osobnosti závisí na činnosti centrální

nervové soustavy a při jejím organickém nebo funkčním poškození dojde vždy k odrazu v psychice osobnosti.

Osobnost je také **jednotou psychického a sociálního**. Tvoří jednotu se svým sociálním prostředím, se kterým žije v interakci a toto sociální prostředí utváří osobnost člověka natolik, že se stává součástí osobnosti.

Osobnost je také **jednotou všech dílčích psychických funkcí**. Osobnost jako celek duševního života člověka je otevřený systém jeho jednotlivých složek, které spolu navzájem souvisí, prolínají se a navzájem do sebe pronikají a uplatňují se v prožívání i chování člověka. Jednotlivé složky, které tvoří osobnost - biologické dispozice, temperament, emocionalita, zaměřenost, adaptační mechanismy, schopnosti, kognitivní styl, charakterově-volní vlastnosti a Jáství, jsou integrovány v celku osobnosti, který reguluje činnost osobnosti projevující se v prožívání i chování. Narušení této jednoty se projeví nepříznivě v oblasti prožívání i chování.

Zatímco jednota osobnosti se projevuje tím, že osobnost je harmonickým celkem duševního života, narušení této jednoty se projevuje rozporuplným jednáním, nepředvídatelným jednáním, nestálostí jednání v čase, případně dezintegrováností osobnosti, která je charakterizována nesouladem a nevyvážeností průběhu poznávacích, emocionálních a volních procesů a může vyústit až v rozpad osobnosti. (Vízdal, 2008)

Z pohledu policejní psychologie a běžné každodenní policejní praxe nemá účel a není potřeba, aby policista složitě rozpoznával osobnost protistrany při každém běžném služebním zákroku. Neumožňuje mu to ani krátký časový interval těchto běžných jednání. Je dostačující přesně vyzorovat chování protistrany a přizpůsobit tomuto chování své profesionální vystupování a jednání s touto osobou. Pro úspěšné dokončení služebního zákroku je třeba vystupovat srozumitelně a přiměřeně situaci, jasně udílet pokyny, a pro celkový klidný průběh a atmosféru služebního zákroku je nejdůležitější otevřené a prosociální vystupování. To uvolní napětí a osvědčuje se při každém jednání nezávisle na povahových rysech protistrany. Arogance a mocenská nadřazenost jsou nejčastějším zdrojem podrážděnosti a agrese osoby s kterou policista jedná. Při otevřeném a prosociálním vystupování policisty, by se osoba ve většině

případů takto nikdy nechovala. Taktéž udílením nejasných a nepřesných pokynů může jejich nepochopením docházet zbytečně ke konfliktním a stresujícím situacím mezi policistou a stranou se kterou jedná. (Čírtková, 2006)

Zde mohu ze své praxe vzpomenout případ, který se odehrál krátce po mém nástupu k policii. Zcela běžná silniční kontrola vyústila v agresi osoby, kterou by nikdo předem nečekal a byla vyvolána neadekvátním a nadřazeným vystupováním policisty.

V jedno krásné slunečné dopoledne jsem byl velen se starším a zkušeným kolegou na dopravní akci. Zastavil jsem osobní motorové vozidlo Škoda 100, jehož osádku tvořil manželský pár pokročilého důchodcovského věku. Jejich vozidlo bylo úplně v pořádku „jako ze škatulky“. Vlastní kontrolu prováděl starší kolega, který mne měl zaučit. Ten zjistil, že řidič neměl při řízení vozidla nasazeny dioptrické brýle, které měl za povinnost nosit. Kolega povýšenecky tento přestupek řidiči vytkl, a přes jeho omluvy mu uložil pokutu ve výši 500,- Kč, což byla v tu dobu dost značná částka. Proti výši pokuty se ohradila manželka řidiče, ale její námitka vyvolala u kolegy jen vlnu „arogance moci“. Ta měla za následek jen další zvýšenou slovní výměnu, která bohužel vyústila k fyzickému napadení policisty - asi 25 let, atletická postava, ze strany drobné 60-ti leté důchodkyně.

Policejní psychologie však nezahrnuje jen tento běžný pohled na osobnost, ale v případech řešení závažných případů násilné trestné činnosti, při poznávání osobnosti pachatele nebo zjišťování hloubky dopadu jednání pachatele na svou oběť, musí policista poznat osobnost pachatele, poškozeného, případně i svědka události do větší hloubky - poznat její **strukturu a dynamiku**.

2.1.1 Struktura osobnosti

Struktura osobnosti odráží to, co je u daného jedince po psychické stránce stálé, čím je charakteristický a jak se za určitých proměnlivých situací vždy v určité míře zachová, jaké jsou jeho psychické rysy. Usuzujeme o ní podle chování daného jedince.

Strukturou osobnosti rozumíme uspořádaný celek vlastností osobnosti, které jsou tvořeny relativně samostatnými složkami. Tyto složky plní v průběhu duševního dění daného jedince různé funkce. V rámci psychologie existují různé názory na složky, kterými je tvořena struktura osobnosti. V tradičním pojetí tvoří strukturu osobnosti:

- temperamentní vlastnosti,
- charakterové vlastnosti,
- schopnosti,
- aktivačně-motivační a volní vlastnosti - zaměření.

2.1.2 Dynamika osobnosti

Dynamikou osobnosti rozumíme systém jejich aktivačně-motivačních vlastností, který vytváří motivační sféru osobnosti projevující se v zaměřenosti osobnosti. (Vízdal, 2005)

Z hlediska policejní práce a policejní psychologie je třeba v procesu odhalování a objasňování trestné činnosti zjistit motiv pachatele, který ho vedl ke spáchání daného skutku. Přesné zjištění a vymezení motivu je důležité k řádnému objasnění případu a svou nezastupitelnou roli sehraává při stanovení právní kvalifikace jednání pachatele a při ukládání trestu.

2.1.3 Motivace

Motivace bývá spojena s emočním prožitkem, který slouží jako signál uspokojení či neuspokojení určité potřeby a nutí jedince k činnosti směřující k uspokojení této neuspokojené potřeby. Popsaný proces je vždy výsledkem vzájemné interakce vnějších a vnitřních podnětů. Vnější podnět, který aktualizuje potřebu nebo je potenciálním prostředkem k dosažení cíle, se nazývá incentiva nebo-li pobídka. Proces motivace může však být vyvolán i vnitřními podmínkami (potřebami, zájmy, pudy, aspiracemi atd.), které nazýváme introitivity.

Chování osobnosti dodávají motivy - energii, směr, intenzitu a délku trvání. Můžeme je rozdělit podle různých kritérií, ale v krátkosti lze říci, že motivem chování člověka mohou být pudy, instinkty, potřeby, sklony, zájmy, záliby, cíle, atd..

Vztah mezi motivy a chováním je **proměnný - variabilní**. Jo to dáno tím, že:

- chování současně ovlivňuje víc motivů, které se mohou doplňovat nebo mohou být v konfliktu,
- stejné motivy se mohou projevit v různém chování – různé cesty uspokojování stejné potřeby,
- stejné nebo podobné chování může být důsledkem odlišných motivů.

Tato skutečnost ztěžuje hledání skutečných motivů lidského chování. Je to komplikované i tím, že člověk si neuvědomuje všechny motivy svého chování a někdy si některé motivy ani připustit nechce.

Všechny potřeby nelze uspokojit ihned ve chvíli, kdy je člověk pocítí. Každý člověk musí uspokojování svých potřeb regulovat: odkládat jejich uspokojení nebo je dokonce potlačovat, protože jejich uspokojení by mu mohlo zkomplikovat život. Potřeby, které nemohou být uspokojeny, jsou často vytěsňovány do nevědomí, kde však nezmizí, nepřestanou existovat a mohou lidské chování ovlivňovat jiným, zpravidla neuvědomovaným, způsobem. (Vízdal, 2008)

2.1.4 Koncepce BASIC ID

V policejní psychologii k poznání a posouzení osobnosti pachatele, motivu jeho jednání a dalšího jeho možného postupu anebo k přesnému stanovení hloubky a rozsahu psychického poškození oběti trestného činu, využívá policie koncepci amerického psychologa R.S.Lazaruse. Jedná se o koncepci **BASIC ID**. Jde o složeninu počátečních písmen sedmi úrovní osobnosti a česky může být označena jako základní identita jedince. (Čírtková, 2006)

Při poznání osobnosti pachatele za využití této koncepce v rámci policejní a forenzní psychologie se již pohybujeme v ryze odborné rovině soudního znalectví.

B – behavioris - reakce a viditelné chování (gestikulace a jiné verbální projevy, jednání a vystupování). Úkolem psychologa je zmapovat vzorce chování člověka v různých situacích a na tomto základě předpovědět další možný postup pachatele, reakce na zatčení, výslechovou situaci, odhadnout pravděpodobnost agresivních atak v průběhu zadržení a jeho chování v dalším průběhu vyšetřování.

A – affective processes - afektivní procesy (city, emoce, nálady). Psycholog zjišťuje, jaké podněty navazují určité požitky u obviněných. Sleduje, jak reaguje na obtížné otázky, jaké emoce ventiluje, jak se ovládá, zda jeho emoční ladění vykazuje stabilitu, či často kolísá, které otázky pro něj mají emocionální náboj.

S – sensations - smyslové a tělesné pocity (napětí, zčervenání, třes), mechanismy startující v tělesné pocity. Jedná se o jakousi aktivační hladinu. Při zkoumání pachatelů trestného činu se často objevují otázky, co startuje jejich pocit bažení, co je jeho spouštěcím podnětem. Pochopením spouštěče umožní lépe pochopit dynamiku pachatele a na základě dosažených informací i snáze připravovat taktiku vyšetřovacích úkonů nebo vytvořit přesnější psychologický profil pachatele.

I – imagery - imaginace, sny, představy o vlastním chování, denní fantazie. Psycholog zkoumá typické pachatelovy fantazie, imaginace, jejich obsah a stupňování. Na konkrétních zjištěních závisí pochopení pachatelova prožívání a následného chování. Fantazie se mohou projevovat ve způsobu spáchání vraždy, ve výběru vraždícího nástroje, znetvoření těla oběti po smrti a dalších aspektech provedení trestného činu. I z tohoto lze odhadnout možnost pokračování trestné činnosti, její brutalitu a rychlost. Zejména u sadistických pachatelů představuje fantazie důležitou složku jejich vnitřního života.

C – cognitions - kognice (myšlenky, názory, hodnocení, očekávání), které jsou postřehnutelné prostřednictvím svých projevů, jsou patrné zejména tehdy, podaří-li se proniknout do osobního prostoru pachatele. (Gillernová a kol., 2006)

Tuto metodu policie využívá za pomoci odborníků v **rovně psychologické znalecké činnosti** směřující k objasňování subjektivních stránek trestného činu a zjišťování osobnosti pachatele. Výsledky tohoto znaleckého zkoumání pak mohou

podstatnou měrou ovlivnit stanovení právní kvalifikace, potažmo výši a druh trestu. Jak již bylo zmíněno, za využití okruhu převzatých poznatků ve spolupráci s kriminalisty došlo ke vzniku určité soustavy forenzně psychologických služeb, které jsou využívány při objasňování trestné činnosti. Sem patří například psychologické profilování, forenzní analýza obsahu textu, psychologická konzultace k případu, fyziodetekce, grafologie ve smyslu určování osobnostního charakteru pisatele, vyšetřovací hypnóza a kognitivní interview. Těchto služeb se převážnou většinou využívá při objasňování těch nejzávažnějších trestných činů. (Čírtková, 2007)

2.2 Psychopatologie osobnosti

Policejní činnost je v převážné většině založena na kontaktu s lidmi. Nejčastěji se jedná o krátkodobé kontakty, které nevyplývají z osobní preference, ale vyplývají z policejní činnosti. Policista tak může potkat lidi, jejichž vystupování se mu může jevit jako neobvyklé a zvláštní, vybočující z určitého standartu, a tedy až nenormální.

Stanovit mez, která by jasně ohraničila, kdy je chování normální a kdy už ne, není jednoduché. Dá se říci, že je tato hranice normality u určitých hraničních jevů poplatná době a společenskému zřízení, ve kterém žijeme. V jiném čase a společenském zřízení může být tato hranice nastavena jinak. Při dnešním zpětném pohledu se pak může zdát, nastavení této hranice nepochopitelné. Policista musí disponovat přiměřenou profesionální tolerancí vůči méně obvyklým způsobům chování, ale pouze do té doby, kdy toto chování nevede k omezování a poškozování druhých. Pak je již třeba jednat.

Hranice mezi normalitou osobnosti a jejím narušením je neostrá. Některé patologie jsou očividné (těžká slabomyslnost pacientů s Downovou chorobou) oproti tomu může být neurotik od osoby normální běžným pohledem k nerozeznání. Osobnost se nevyvíjí vždy hladce a bez problémů v podobě normálního procesu. Utváření osobnosti může být doprovázeno různými poruchami, které komplikují, až znemožňují, přiměřenou interakci jedince s prostředím. Poruch, které se projevují v různých vývojových fázích osobnosti, je celá řada. Navzájem se liší závažností svých důsledků,

délkou trvání, četností výskytu, příčinami, které je způsobují a udržují, i mírou rozpoznatelnosti a odstranitelnosti.

Problematikou poruch osobnosti se podrobněji zabývá **psychopatologie, klinická psychologie, popř. patopsychologie**. Z lékařských věd se patologii osobnosti velmi podrobně věnuje psychiatrie. Policisté se s jejími poruchami setkávají častěji než většina jiných lidí. Policisté se s problematikou poruch psychiky setkávají nejen v bezprostředním kontaktu s těmito osobami a ve sděleních laiků (oznamovatelů, svědků, poškozených apod.), ale také ve zprávách a hodnocení expertů (v soudně psychiatrických a soudně psychologických posudcích). Posouzení normality konkrétního jedince provádí kvalifikovaní odborníci, tj. psychiatři a psychologové. Přezkoumání normality se uskutečňuje cestou soudně znalecké činnosti, o které blíže pojednává forenzní psychologie. Nejčastěji se provádí u pachatelů v situaci, kdy jejich chování při spáchání trestného činu, vyvolává pochybnosti o jejich duševním stavu. V policejní praxi je rovněž důležitý orientační, laický odhad normality konkrétního jedince. Policisté se obvykle řídí intuicí. Intuitivní úsudek může být v konkrétním případě více či méně nepřesný. Pro účely předběžného posouzení normality byla v policejní psychologii vypracována čtyři základní kritéria.(Čírtková, 2006)

2.2.1 Základní kritéria pro orientační posouzení normality

1. **Nápadná dezintegrace osobnosti** - výrazné zvláštnosti ve struktuře osobnosti, které se projevují situačně nepřiměřeným chováním. Z projevů jedince vyčnívá určitá svéráznost.
2. **Sociální závislosti** – zda jedinec funguje v sociálním kontextu způsobem obvyklým jeho věku. S dosažením určitého věku se stává dospělý sociálně samostatný, je schopen se uplatnit, pracovat, navazovat trvalé vztahy. Problémy a poruchy v uplatnění jedince ve společnosti mohou naznačovat jeho eventuální odchylku od normality.
3. Za **normální projevy chování** lze považovat způsoby, které nalzáme u většiny lidí v dané situaci. Normální je to, co je časté, běžné a tudíž ve statistickém slova smyslu průměrné.

4. V určitých skupinách vznikají vlastní **specifické standarty chování**, komunikování, vystupování. Při orientačním odhadu normality v policejní práci je proto třeba přihlížet k věku a profesi posuzovaného jedince a rovněž k sociálnímu prostředí, ve kterém se pohybuje.
5. **Kontakt s realitou** vypovídá o tom, jak se určitá osoba orientuje v běžných životních situacích. Duševně zdravý člověk má přehled o čase a místě, kde se pohybuje a chová se přiměřeně situaci. Ztráta kontaktu s realitou se projevuje podivínským, nesrozumitelným chováním a vždy signalizuje narušení duševní normality a poukazuje na výskyt závažné duševní poruchy. (Čírtková, 2006)

2.2.2 Základní skupiny duševních poruch

Psychické poruchy se navzájem liší v mnoha ohledech. Některé způsobují utrpení zejména svému nositeli, u jiných naopak trpí spíše okolí. Jsou psychické poruchy, při kterých ztrácí postižený jednatel soudnost a lze ho považovat za nepřičetného. Vyskytují se však duševní poruchy, při kterých zůstávají ovládací a volní schopnosti zachovány, osoba trestně odpovědná a způsobilá k právním úkonům. Vyskytují se duševní poruchy, které změni náhle člověka zásadním a nápadným způsobem, ale i takové, které klíčí postupně a nejsou provázeny prudkým zlomem osobnosti. Ve své práci, při využití učebnice Policejní psychologie a publikace Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie uvedu některé skupiny duševních poruch s krátkou charakteristikou a zmínkou o jejich četnosti výskytu při páchání trestné činnosti.

2.2.2.1 Neurotické poruchy

Funkční onemocnění psychiky, které není spojeno s organickými změnami CNS a neohrožuje tedy podstatu osobnosti. Přes malou psychopatologickou závažnost jsou pro svoji dlouhodobost subjektivně velmi vážným sociálním problémem. Nejčastějšími příčinami jsou dlouhodobé, chronicky působící a neřešené psychické zátěže (konflikty) v zaměstnání a rodinném životě. Patří sem - **neurastenie, neuróza**

úzkostná, neuróza fobická, obsedantně kompulzivní neuróza, depresivní neuróza a disociačně (konverzní) porucha – hysterická neuróza.

V páčání trestné činnosti obecně nesehrávají neurózy výraznější roli. S neurotiky se setkáváme, jak v rámci sociálně konformní, tak kriminální populace. Mnohé typologie pachatelů rozlišují samostatný typ neurotického delikventa. Jde o pachatele zpravidla mladších věkových skupin, často z materiálně zajištěných rodin.

Ve vzniku neuróz hrají roli konflikty a stresy, kterými člověk ve svém životě prochází. To je také důvod, proč jsou do blízkosti neurotických poruch řazeny také **posttraumatické stresové poruchy a akutní reakce na stres**. U obětí na místech trestných činů se objevují šokové reakce, pocit neskutečna, úlekové reakce, bezhlavé útky, agitace, panické ataky, stupor, znehybnění (akinéza), zmrtnění (thanatóza), zúžené vědomí a tunelové vnímání, doprovázené zpomaleným snímáním aktuálního děje anebo rychlým odvíjením filmu ze vzpomínek.

2.2.2.2 Poruchy nálad a schizofrenní poruchy

V dřívějších klasifikačních systémech byly označovány jako tzv. **psychotické poruchy**. Zvýrazňovala se skutečnost, že přes odlišnost v řadě zjevných symptomů dochází u obou skupin poruch k zásadnímu narušení psychiky. V policejní psychologii je důležité upozornit právě na společné znaky obou skupin poruch, které jsou obsaženy v pojmu **psychóza** (tj. ztráta kontaktu s realitou, bludy, halucinace). Při diagnostikování psychózy, ať už afektivního či schizofrenního typu, získává nemocný jedinec zhruba stejné postavení v situacích upravovaných trestním i civilním právem. Také základní instrukce pro komunikaci a zacházení policie s psychotickým jedincem jsou shodné.

Psychózy jsou v současné době pokládány za nejvážnější poruchy psychiky, zasahující vesměs osobnost globálně. Člověku trpícímu psychózou se vnější svět i jeho vlastní osoba jeví jinak než dřív, nemocný obvykle nemá náhled na chorobu. K typickým příznakům patří halucinace a bludy. V příčinách psychóz sehrává nemalou roli biologický faktor, jejich rozvinutí však významně souvisí i s vlivy prostředí. Do skupiny psychóz především patří:

- **afektivní poruchy, poruchy nálad** (maniodepresivní psychóza),
- **schizofrenie a schizofrenní poruchy** (paranoia, paranoický vývoj).

Maniodepresivní psychóza je těžkým onemocněním nálad. Tvoří ji manický a depresivní syndrom. Syndromy se mohou střídat, mohou se však vyskytovat i samostatně.

Při **depresivních epizodách** je jedinec chorobně trdomyslný, ztrácí o vše zájem a není schopen běžných životních aktivit. Depresivní ladění ovlivňuje veškeré prožívání a chování. Značným rizikem jsou sebevražedné myšlenky a tendence.

Manická epizoda se vyznačuje patologicky povznesenou náladou, nemocný je bezdůvodně veselý a nápadně, leč neúčelně činorodý, jeho aktivity jsou jalové. Porucha nálad přechází i do jiných psychických celků, myšlení je překotné, objevují se megalomanické bludy. Mění se skladba a síla potřeb, bývá zvýšená sexuální apetence, odpadají zábrany, může docházet k různým excesům v jídle, pití, sexu.

Schizofrenie pomalu a plíživě vede k citovému chudnutí, k poruchám myšlení a řeči, k postupnému rozpadu osobnosti. Základem schizofrenie je porucha myšlení a jednání. Schizofrenik se může projevat agitovaností, motorickým neklidem a na druhé straně třeba stuporem, voskovou ztuhlostí. Může trpět mutismem „slovním průjmem“. U paranoidních podob jsou přítomny obvykle náslechy (nemocný slyší našeptávající hlasy), imperativní halucinace a perzekuční bludy (bludy pronásledování domnělými nepřáteli). **Paranoia** je psychózou, u které vzniká logicky skloubený systém bludů, zejména perzekučních, vynálezeckých, reformátorských či náboženských. Zůstává však zachována schopnost učit se získávat nové informace.

Společenská nebezpečnost psychotických osob je poměrně malá. Ohrožují ve skutečnosti nejvíce sebe (sebepoškozování, sebevraždy). Jejich ojedinělá trestná činnost však může být velmi závažná. Zejména paranoidní schizofrenie s sebou nese určitá rizika agrese vůči okolí.

2.2.2.3 Poruchy osobnosti a chování

Osoba s poruchou osobnosti není tedy nemocná. Jedinec se jeví jako podivínský, svérázný, s nepřizpůsobivým, až hrubě rušivým chováním. Poruchy osobnosti se nevztahují na intelekt, týkají se všech ostatních složek osobnosti s výjimkou intelektu.

Příčiny vzniku nejsou přesně známy, předpokládá se souhra vrozených dispozic a dotvářejících vlivů prostředí. Americká psychiatrie rozlišuje tři hlavní skupiny: **podivných a výstředních** (schizoidní, paranoidní porucha osobnosti), **emocionálně a dramaticky se chovajících** (antisociální, narcistická, histriónská porucha osobnosti) a **skupinu s dominancí strachu a úzkosti** (pasivně agresivní, obsedantně kompulzivní porucha osobnosti).

Paranoidní (kverulantská, fanatická) porucha osobnosti se vyznačuje nadměrnou citlivostí na nezdary a domnělé urážky, na které dotyčný nikdy nezapomíná. Tito jedinci jsou chorobně ostražití a nedůvěřiví, hádaví, žárliví, svéhlaví, urážliví. Kverulanti bojují za „svou pravdu“ úředními a právními cestami, pro které jsou vybaveni útržkovými znalostmi práva a soubory písemných „argumentů“. Fanatici se vyznačují intolerancí, zcela propadají prosazování určitých názorů a záměrů reformní povahy, popř. vynálezectví, sběratelství apod.

Schizoidní porucha osobnosti se vyznačuje neschopností prožívat radost, nezájmem o sex, chudou reakcí na kritiku či chválu. Tito jedinci jsou abnormálně plaší, uzavření a nepraktičtí, ale bývají však hloubaví.

Emočně nestálá osobnost se projevuje tendencí jednat impulzivně a bezohledně. Chybí plánování budoucnosti. Explosivní či agresivní osobnost reagující na nepříjemné podněty nepřiměřenou popudlivostí, záchvaty vzteku, agresí. Enormně vyhledávají změny životního prostředí, nedbají o budoucnost, mají minimální sociální zábrany.

Disociální osobnost opakovně nápadně rozporem mezi svým chováním a všeobecně uznávanými společenskými normami. Jejich povahu charakterizuje absolutní nezájem o city druhých a neschopnost empatie. Mívají nízkou frustrační toleranci a nízký práh pro výbuchy násilí. Tresty na ně neplatí, ze své zkušenosti se nepoučí.

Pasivně agresivní osobnost se projevuje tendencí vzdorovat autoritám, povinnostem a požadavkům pomocí váhání, zapomínání, zahálčivosti apod. Tito lidé jsou sami nevykonní, jsou však kritičtí k druhým, stále nespokojení, často si stěžují. Kazí práci i jiným, protože neplní své povinnosti, na kterých závisí výsledek snažení celého kolektivu.

Anankastickou neboli obsedantně kompulzivní osobnost lze charakterizovat jako vnitřně nejistou, nerozhodnou, s nápadným sklonem k pedanterii a perfekcionismu. Ostatní je vnímají jako paličaté, málo flexibilní, ale svědomité, poctivé a zodpovědné jedince. Anankastická osobnost plánuje akce dlouhodobě dopředu, plán vždy do puntíku dodrží, nesnáší improvizaci.

Poruchy osobnosti se mohou také různě kombinovat, pak hovoříme o polymorfní poruše osobnosti. (Čírtková, 2006)

2.2.2.4 Sexuální deviace, parafilie

Mezi pachateli trestné činnosti jsou poruchy osobnosti časté. Trestných činů se dopouštějí hlavně jedinci s disociální, explozivní, anetickou nezdrženlivou (nestálou) osobností a dále polymorfní psychopati. Sexuální devianti sadistického typu (heterosexuální, homosexuální i pedofilní orientace) a sexuální agresoři jsou hlavními skupinami pachatelů a sexuálně motivované násilné kriminality. Mezi forenzně významné sexuální poruchy lze řadit:

- **Sadismus**
- **Fetišistický sadismus**
- **Agresivní (útočný) sadismus**
- **Pseudopedagogický sadismus**

- **Patologická sexuální agrese –**
- **Agresivní sexuální jednání**
- **Fušerství a frotérství**

Poruchy osobnosti nejsou důvodem pro vyvinění (exkulpaci), nepřičetnost nelze přiznat.(Gillernová a kol., 2006)

2.2.2.5 Poruchy intelektu (mentální retardace)

Poruchy intelektu lze členit na primární, vrozené mentální retardace a na sekundární, získané, které nazýváme demence.

Stupeň mentální retardace udává hloubku postižení intelektu:

- lehká mentální retardace (debilita) s IQ v rozmezí 69 až 50 bodů
- středně těžká mentální retardace (imbecilita) s IQ v rozmezí 49 až 35 bodů
- těžká mentální retardace v pásmu 34 až 20 bodů IQ
- hluboká mentální retardace (idiotie) s IQ pod 20 bodů

Z laického pohledu se může debilita zaměnit s duševní opožděností případně zanedbaností výukovou. Nejtěžší poškození (idioti a většina imbecilů) nesehrávají v trestné činnosti významnější roli, případy týrání či zneužívání však nelze zcela opomenout. Postižení jsou v ústavech nebo v domácím opatrování, mohou se stát obětí krutého zacházení ze stran pečovatелů. Debilita a zejména subnorma je však naopak v trestné činnosti značně frekventovaná. Výskyt tohoto typu pachatelů není zanedbatelný.

Demence je v průběhu života získané postižení inteligence a paměti. Dochází ke ztrátě již rozvinutých intelektových operací a s postupem času degraduje celá osobnost.

2.2.2.6 Psychické poruchy vyvolané požíváním alkoholu a jiných návykových látek

Alkohol je nejrozšířenější psychotropní drogou. Kromě škod na tělesném zdraví způsobuje bohatý rejstřík poruch – od lehčích narušení kognitivního systému až o těžké alkoholické psychózy, demence a halucinózy, signalizující celkové a vesměs neodstranitelné poškození osobnosti. Závislost vzniká během 3-15 let, rychleji se vytváří u mladých lidí. Drogová závislost (nealkoholová toxikomanie) se na rozdíl od alkoholické vyvíjí a upevňuje mnohem rychleji, někdy už po jediném nebo několika málo požitích. Je třeba ji zásadně pokládat za chronický stav těžkého ohrožení osobnosti s tendencí k recidivám. Mezi pachateli trestných činů je vysoké zastoupení psychopatů a slabomyslných, závislých na alkoholu. Již i v naší republice dochází k trestné činnosti, kdy je pachatel silně intoxikován po požití drog. Tyto případy nejsou zatím zastoupeny v hojné míře, ale nebezpečnost drogové scény spočívá v tom, že se v tomto prostředí ve značné míře objevuje majetková trestná činnost jako prostředek k obstarávání prostředků k získání drogy. Častější je trestná činnost ovlivněná kombinací alkoholu a psychofarmak.

2.2.2.7 Jiné návykové a impulzivní poruchy

Mezi **návykové poruchy** řadíme - patologické hráčství, závislost na práci, závislost na nakupování, závislost na sexu, závislosti na nebezpečných, extrémních situacích. **Impulzivní poruchy** jsou prožívány jako nutkavé chování. Mezi nejznámější impulzivní poruchy patří – pyromanie, kleptomanie a toulavost. V případě návykových a impulzivních poruch osoby již svým přímým jednáním páchají trestnou činností a nebo se jí dopouštějí k obstarání potřeb k ukojení své poruchy – viz. patologické hráčství.

Vztah k trestné činnosti mají rovněž extrémně silné afekty zlosti a zkratová jednání, které jsou podmíněny více osobnostně než situačně. K nejtěžším poruchám patří patický afekt (porucha emocí), afekt prostý (nedochází k zákalu vědomí a následné amnézii).

Oblastí, kterou se také zabývá psychopatologie, jsou sebevraždy, které mohou mít různé motivy. Z hlediska motivu jsou bilanční sebevraždy výsledkem dlouhé rozumové úvahy zatímco impulzivní, jsou výsledkem náhlého hnutí mysli. U dětí a mladistvých se můžeme setkat se sebevraždou experimentální. (Čírtková, 2006)

Pokud osoba trpí poruchou osobnosti a je pachatelem trestné činnosti, jde v převážné většině případů o násilnou trestnou činnost proti osobní integritě poškozeného. V souvislosti s kriminalistickou praxí je důležité zdůraznit, že na rozdíl od neuróz nebo psychóz není porucha osobnosti nemoc, ale stav, ke kterému v určité míře vede vrozená dispozice, a který se rozvíjí společně s utvářením osobnosti. Jde v podstatě o hluboce zakořeněné a přetrvávající vzorce chování projevující se jako neměnné odpovědi na široký rozsah osobních a sociálních situací. Představují extrémní nebo významné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a zvláště utváří vztahy k druhým.

2.3 Komunikace a jednání s lidmi

Komunikace a jednání s občany patří neodmyslitelně ke každodenní policejní práci. Z pohledu policejní psychologie můžeme rozlišovat dvě základní varianty komunikačních situací: běžné a specifické. **Běžné komunikační situace** jsou psychologicky nenáročné kontakty policisty s občany. Jedná se například o podávání informací, rady, předání instrukcí nebo o kontrolu. **Specifické komunikační situace** jsou psychologicky náročnější. Za příklad může posloužit komunikace na tísňové lince, sdělování nepříjemné zprávy, výslech nebo komunikace s davem.

Člověk je tvor společenský a je subjektem i objektem četných a různorodých společenských vztahů. Musíme rozlišit především dva základní typy vztahů:

- **sociální vztahy** - vztahy nositelů určitých sociálních rolí ve vzájemné interakci (policista s občanem). Tyto vztahy se nevytváří na základě sympatií nebo antipatií, ale existují na základě určitého objektivního postavení, které každý zaujímá ve společenském systému. Poznání a pochopení sociální role druhého a pochopení jeho postavení v systému sociálních vztahů má v sociálním styku důležité místo,

- **interpersonální vztahy** - vznikají a utvářejí se na základě určitých mezi lidmi působících citů. Člověk si uvědomuje převážně jen interpersonální vztahy, jejich samostatnost vzhledem ke vztahům sociálním je jen relativní. Každý člověk je v tomto ohledu charakterizován ve své sociální kvalitě nejen interpersonálně (sympatický, nesympatický, příjemný, nepříjemný), ale současně objektivním postavením v systému společenských vztahů.

Pojem komunikace v širokém významu označuje jednání člověka s člověkem. Komunikace v tomto smyslu představuje realizaci sociálních a interpersonálních vztahů v konkrétním projevu. V reálné komunikaci se promítají emocionální a sociální vazby mezi lidmi. V užším pojetí je komunikace chápána jako vzájemné předávání a sdělování informací. Při jednání člověka s člověkem dochází k sociální interakci - **sociálnímu styku a interpersonální percepci**.

Sdělování informací je neoddělitelnou součástí a nutnou podmínkou společné činnosti lidí, jejich vzájemného ovlivňování i vnímání. Každé psychologické působení a ovlivňování (interakce) se děje na základě a prostřednictvím komunikace. Podobně interpersonální percepce jako vzájemné vnímání partnerů styku probíhá na základě komunikace **verbální nebo neverbální**. (Čírtková,2006)

2.3.1 Verbální a neverbální komunikace

Verbální komunikace – předávání informací formou mluvené řeči, psaného projevu, atd..

Neverbální komunikace - mimika, gesta, směr a délka pohledu očí, mohou spolu s neobsahovou stránkou mluvené řeči zcela změnit smysl sdělovaného obsahu.

Mezi neverbální projevy, které se při sociálním styku v komunikaci vyskytují a jejich projev je spontánní, ve většině případů nepodléhající vědomé kontrole a jejich poznání má značný význam pro účinný sociální styk patří:

1. **Proxemika** - vymezení určitého prostoru každého člověka, v němž se cítí bezpečný. Překročení této hranici někým druhým, zvyšuje vnitřní napětí a dochází k citovému vzrušení.

- intimní sféra, která bez nepříjemných pocitů a napětí respektuje těsnou prostorovou blízkost partnera,

- osobní sféra ve vzdálenosti asi 50 až 120 cm umožňuje přesně pozorovat detaily mimiky, sdělování pohledem apod. (přátelé, dobří známí),

- sociální sféra ve vzdálenosti asi 1,5 až 3 metry (nadřizený – podřizený, učitel – student, policista – občan apod.).

2. **Haptika** – kontakt hmatem je dán ustálenými kulturními zvyklostmi a u lidí existují značné rozdíly v citlivosti na něj.

3. **Tělesný postoj** - řeč těla, držení těla, vzájemná konfigurace jeho částí. Důležitá je vzájemná poloha hlavy, ramen a hrudníku.

4. **Gesta** - sdělování osvojenými, kulturně standardizovanými pohyby, pohybovými symboly a znaky. Jako doprovodný prvek řeči gesta podporují a umocňují emocionální stránku sdělení.

5. **Mimika** - sdělování pomocí výrazu obličeje. Mimika odráží vnitřní psychický stav. Z obličeje lze vyčíst štěstí, překvapení, strach, zloba, smutek, spokojenost, zájem.

6. **Pohledy** - sdělování pohledem, očima. Pohled je nejbohatším zdrojem neverbální komunikace. Pohled umožňuje určit specifické a konkrétní stavy. V tom je jeho mimořádná hodnota pro správné vedení rozhovoru.

Význam neverbální komunikace nespočívá jenom v informacích, které nám partner zpravidla bezděčně poskytuje, ale současně ve vědomé kontrole vlastních neverbálních projevů, kterými působíme na druhého. (Čírtková 2006)

Jednou ze specifických komunikačních situací v policejní práci je výslech. Zaznamenávání výpovědí a provádění výslechů poškozených, svědků, podezřelých a obviněných tvoří převážnou většinu mé pracovní činnosti.

2.3.2 Výslech

Výslech je kriminalistická metoda, kterou na základě zákonem stanovených podmínek získávají orgány činné v trestním řízení výpověď osoby o skutečnostech, které vnímala svými smysly, a které jsou právně a kriminalisticky relevantní pro objektivní zjištění a objasnění věci. Cílem výslechu je dosažení objektivních informací o vyšetřované události. Ze strany vyslychajícího jde o cílevědomé motivování vyslychané osoby k tomu, aby vypovídala pravdu a vypověděla vše, co v souvislosti s daným trestným činem pozorovala a vnímala. (Spurný, 2003)

Výslech je jednou z nejstarších kriminalistických metod a psychologie výslechu studuje interakci mezi vyslychajícím a vyslychaným. (Gillernová a kol., 2006)

Kvalita podané informace výslechem je z psychologického hlediska závislá mimo jiné na **třech základních faktorech**:

- **na schopnosti a kvalitě vnímání** - procesu subjektivního odrazu reálné skutečnosti v lidském vědomí,
- **na schopnosti a míře zapamatování** - zapamatování je další důležitý faktor pozdější reprodukce vnímané události,
- **na schopnosti reprodukovat vnímanou událost** – reprodukce je aktualizování informací vyvolaných z paměti.

Pro objektivní výpověď je důležitá vlastní kvalita vybavení si minulých vjemů, pokud možno bez deformací, které vznikají zpravidla překrytím jinými zážitky, vlastní fantazií nebo i procesem zapomínání. Právě při reprodukci má významnou roli vyslychající, který vzhledem k vyslychané osobě musí zvolit takový postup při výslechu, aby informace které vyslychaná osoba podá, byly co nejspolehlivější a nejobektivnější. (Spurný, 2003)

2.3.3 Psychologie výslechu

Výslech je založen na komunikaci dvou subjektů – nositelů sociálních rolí, které v dané interakci sehrávají. Jeden je v postavení vyslychaného, druhý v postavení

vyslýchajícího, vyžadujícího informace. Toto vzájemné vnímání dvou subjektů výsledku je ovlivněno hned v počáteční fázi komunikace interpersonální percepcí, a to samovolně, bez racionální úvahy, s možností významně ovlivnit celý průběh a výsledek výsledku, a to i negativně. Můžeme sem zařadit:

- **první dojem,**
- **profesní zkreslení,**
- **předsudky a přecitlivělost,**
- **osobní problémy.**

Komunikace s vyslychanou osobou probíhá ve dvou základních formách, kterými je **verbální a neverbální komunikace**. Obě formy jsou značně ovlivněny typem vyslychaného. U řady vyslychaných osob musíme počítat se snahou zkreslovat výpověď nebo dokonce vypovídat lživě.

Na celkový průběh i výsledek výsledku má zásadní vliv psychologické působení vyslychajícího na vyslychaného. V psychologické praxi se rozlišuje několik základních prvků, (prostředků) psychologického působení, které lze uplatnit v závislosti na dané výsledkové situaci:

- **navázání kontaktu a udržení kontaktu s vyslychanou osobou** - v řadě případů navázání kontaktu a jeho udržení je rozhodující pro průběh a výsledek výsledku,
- **atmosféra výsledku** - vytváří ji prostředí, ve kterém je výsledkem veden,
- **způsob, styl komunikace** – je dán mírou ochoty vyslychaného vypovídat.

Psychologie v této souvislosti hovoří o čtyřech základních typech výsledkových situací s přihlédnutím k osobě vyslychaného:

- **vyslychaná osoba může a chce vypovídat** - ideální výsledková situace, která vede k získání zásadních, pro další postup rozhodných, informací,
- **vyslychaná osoba si nevzpomíná, ale chce vypovídat.**- důležitou roli sehrává schopnost vyslychajícího vhodným způsobem navést, pomoci vyslychané osobě v obnovení paměťových stop a reprodukce vnímané události,
- **vyslychaná osoba může, je schopná vypovídat, ale nechce.** – nepřijímá svou sociální roli. Rozhoduje schopnost vyslychajícího psychologicky působit na vyslychanou osobu, aby ji přiměl vypovídat,

- **vyslýchaná osoba nemůže a ani nechce vypovídat** - situace, kterou nelze překlenout žádným psychologickým působením na vyslýchanou osobu.

(Spurný, 2003)

Ke zdárnému průběhu výslechové interakce je třeba dodržet určitá pravidla. Je třeba si předem stanovit smysl a cíl výslechu, znát případ, kterého se týká a být na výslech připraven. Mezi vyslychajícím a vyslychaným by měl být nastolen správný kontakt. Vyslychaný by měl důvěřovat vyslychajícímu, který nad ním musí mít převahu. Výslech musí být veden cílevědomě a objektivně. Iniciativa musí být na straně vyslychajícího, který musí trvat na odpovědi vyslychané osoby. Kladené otázky musí být jasné a stručné, bez návodu na odpověď a kladeny tak, aby si vyslychaná osoba vzpomněla na skutečnosti vnímané v minulosti. Každá otázka musí mít svou logiku a smysl a navazovat na předcházející výpověď. Vyslychající musí být schopen pohotově reagovat na změnu ve výpovědi nebo v chování vyslychané osoby. Při výslechu obviněného je potřeba pečlivě sledovat reakce vyslychané osoby, její mimiku apod.. (Chmelík a kol., 2005)

3. Praktická část

3.1 Kazuistika I. - spisový materiál Č.j.: ORHO-1011/KPV-TČ-2005

Pro praktickou část mé bakalářské práce jsem si vybral do kazuistiky případ patrně největšího zločince, se kterým jsem se za svůj profesní život setkal. Nebudu zde hovořit o žádném vrahovi, i když jsem při své práci tuto „čest“ již měl. Jedná se o pachatele, jehož trestná činnost značně poznamenala život jeho oběti. S Josefem V. jsem se setkal několikrát a jako obviněného ho i stíhal. Poslední jeho trestná činnost, kterou jsem řešil, se odehrála v roce 2005. Případ byl značně komplikovaný a rozsáhlý a skládal se s několika dílčími skutky.

Na začátku se na základě trestního oznámení Adély K. jednalo o zcela běžné trestné činy :

- 1) **Porušování domovní svobody dle § 238 odst. 1 tr. zákona**
- 2) **Krádež dle § 247 odst. 1 písm. b)tr. zákona**

Těchto se dopustil tím, že dne 9.6.2005 okolo 13.00 hod. po příjezdu k rodinnému domu poškozených v obci Vlkoš, kde hovořil s Adélou K., která se nacházela v okně uvedeného rodinného domu, a po této požadoval vydání grafické karty do počítače ve vlastnictví jejího bratra Martina K., jenž se v tu dobu však doma nenacházel, o které prohlašoval, že je jeho majetkem a naléhal na Adélu K., aby mu kartu vydala s tím, že pokud mu ji nevydá tuto si stejně vezme, po otevření vstupních dveří do domu Adélou K. neoprávněně vnikl do domu a následně do pokoje Martina K., který prohledal. Z počítače umístěného v pokoji následně odcizil grafickou kartu. Zn. ATI Radeon 9600 128 MB, dále z pokoje ze skříně volně položený svazek 4 ks klíčů se 2 ks přívěšků od vozidla zn. Škoda 120 LS, z police pokoje volně uloženou síťovou kartu do počítače výrobce Ovis Link, zn. Air Laif, WL-1120 PCI, nezjištěného v.č., ke škodě majitele Martina K. Poté co dům opustil, pomocí odcizeného svazku klíčů od vozidla zn. Škoda 120 LS odemknul před rodinným domem v obci Vlkoš zaparkované a uzamknuté os. motorové vozidlo z. Škoda 120 LS, majitele Martina K., vnikl dovnitř a z vozidla odcizil ke škodě majitele Martina K. pánskou peněženku s občanským průkazem a řidičským průkazem na jméno Martin K.. Odcizením grafické karty ATI Radeon 9600 128 MB, svazku 4 klíčů s přívěškem od vozidla r.z. Škoda 120 LS, síťové karty, pánské peněženky s řidičským průkazem a občanským průkazem způsobil majiteli Martinu K. celkovou škodu ve výši 2.700,-- Kč.

Tyto skutky byly prokazovány výsledkem svědků a poškozeného, ohledáním místa činu a vyčíslením škody. Později se podařilo policii odcizené věci zajistit při šetření dalších skutků Josefa V..

Dne 28.7.2005 těsně po 11.00 hodině v Bzenci svědkyně Miluše H. zažila něco, s čím se dosud nikdy nesetkala. Do jejího obchůdku přiběhla zbídačená mladá žena Martina T., která ji žádala o pomoc, protože je týrána svým přítelem a chce věc oznámit na policii. I když svědkyně poškozenou osobně znala, pro nateklý obličej, podlitiny a oškubané vlasy ji nepoznala. Na základě pozdějších výpovědí poškozené a lékařských zpráv bylo proti Josefu V. zahájeno trestní stíhání pro trestné činy:

- 1) Zbavení osobní svobody dle § 232 odst. 1 tr. zákona a ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1 tr. zákona, kterých se dopustil tím, že:**

v přesně nezjištěný den počátku července 2005 přijel do Bzence, přišel do volně přístupné zahrady u domu poškozené Martiny T., kde ji chytil, násilím přinutil jít s ním do domu, kde si musela vzít své osobní věci a poté ji přinutil s ním jet do Bučovic, do bytu Josefa V.. V tomto bytě ji zbavil osobní svobody, neumožnil jí byt opustit a v tomto bytě ji opakovaně napadnul tak, že jí způsobil výrazný otok celé čelní krajiny, zlomeninu nosu, hematom očnic s otokem víček, zlomeninu hrudníku 6. – 10. žebro vlevo, otřes mozku, povrchové poranění hlavy a drobné bodné zranění na ruku, nohu a zadní části těla s omezením v obvyklém způsobu života výrazně převyšující 7 dní a opakovaně jí vyhrožoval zabitím přiložením nože ke krku. Dále jí v tomto období proti její vůli ostříhal vlasy nakrátko. V tomto jednání pokračoval až do 28.7.2005 ranních hodin, kdy Martinu T. násilím nastoupit a řídit její osobní automobil Opel Kadet až do Bzence na nám. Svobody na parkoviště u supermarketu Jednota, kam přijeli kolem 10.00 hod. s tím, že si s ní půjde vyzvednout její sociální dávky. Po vystoupení z vozidla se Martině T. podařilo utéci a věc ohlásit na Policii ČR.

2) Znásilnění dle § 241 odst. 1 tr. zákona, kterého se dopustil tím, že:

a) v přesně nezjištěný den po 12.6.2005 v Bučovicích ve svém bytě v době, kdy zbavil osobní Svobody a opakovaně fyzicky napadal Martinu T., ve svém pokoji, kde ji držel bez oblečení, na posteli ji přitáhnul k sobě, roztáhnul jí nohy a proti její vůli na ní vykonal soulož i přesto, že mu Martina T. dala verbálně najevo, že se souloží nesouhlasí.

b) dne 28.7.2005 v ranních hodinách v Bučovicích ve svém bytě v době, kdy zbavil osobní svobody a opakovaně fyzicky napadal Martinu T. v koupelně bytu, poté co jí dovolil se osprchovat, jí přikázal pod pohrůžkou násilí, aby si sedla na pračku, roztáhla nohy a „podržela“ mu. V obavě z dalšího napadání a bití tento pokyn Martina T. splnila a on poté na ní i přes její verbální odpor a nesouhlas vykonal soulož.

3) Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1 tr.zákona a výtržnictví dle § 202 odst. 1 tr.zákona, kterých se dopustil tím, že:

a) od června 2004 do 17. července 2005 v Bzenci, Bučovicích a na dalších přesně nezjištěných místech okresů Hodonín, Vyškov dal nejméně 100g psychotropní látky metamfetamin zařazené do seznamu II podle přílohy č. 167/1998 Sb. Martině T., která tuto látku užila pro vlastní potřebu,

b) dne 28.7.2005 ve Bzenci na nám. Svobody před budovou Městského úřadu, a poté na chodbě Městského úřadu v přízemí napadnul verbálně Marii T., matku Martiny T., kterou veřejně na uvedených místech před větší počtem osob zvýšeným hlasem obviňoval, že je „špina“, že otrávila svého dříve zemřelého manžela, že jej přivedla do hrobu, sypala mu do jídla sodu, že patří do blázince a přijde o svůj rodinný dům takovým způsobem, že se dopustil hrubé neslušnosti.

Vzhledem k závažným okolnostem případu, osobě obviněného a poškozené, bylo při objasňování trestné činnosti Josefa V. využito v plné míře odborných znaleckých služeb. Mimo znaleckého posudku ke zranění Martiny T. byl na poškozenou vypracován znalecký posudek z **oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie**.

Na základě opatření Okresního ředitelství Policie ČR Hodonín ze dne 8.8.2005 byl za účelem vyšetření duševního stavu posuzované Martiny T. přibrán soudní znalec Krajského soudu v Brně MUDr. Jiří POKORA, který měl za úkol posoudit a zodpovědět následující otázky:

- 1) Zda se u poškozené Martiny T. projevují příznaky duševní choroby nebo poruchy i v oblasti sexuální, anebo jiné příznaky forenzně významné a když ano, jaké?
- 2) Zda došlo jednáním obviněného Josefa V. k poruše na zdraví či následkům na psychice poškozené Martiny T. po prožitých událostech popsáných v usnesení ze dne 28.7.2005, zda se jedná o trvalé následky?
- 3) Jaká je povaha, závažnost a délka omezení v obvyklém způsobu života poškozené Martiny T. ke způsobu a trvání jejího léčení a k eventuálnímu následku?
- 4) Zda se z lékařského hlediska jedná u poškozené Martiny T. o vážnou poruchu zdraví?
- 5) Zda následky jednání obviněného Josefa V. měly na poškozenou charakter mučivých útrap?

Vlastní psychiatrické vyšetření bylo provedeno dne 22.8.2005 v Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích. Posuzovaná byla s cílem vyšetření seznámena, s vyšetřením souhlasila. Soudní znalec pak provedl vyšetření k psychopatologickému rozboru a závěru a vypracoval posudek s odpovědí na kladené otázky.

Posuzovaná poškozená je dvaadvacetiletá žena, svobodná, bezdětná, středoškolského vzdělání. Její vlastní otec měl problémy s alkoholem, jinak se v jejím pokrevním příbuzenstvu nevyskytla žádná neuropsychiatrická přítěž. Neprodělala žádné vážné somatické onemocnění. Psychiatricky se až na krátký pobyt na detoxifikační jednotce při Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích neléčila. Její porod a poporodní vývoj byly v normě. Základní školu zvládla s výborným prospěchem, potom absolvovala střední školu potravinářské technologie s maturitou. Zkusila studovat i vyšší odbornou školu, tu ale nedokončila. Pracovala jako administrativní síla, potom servírka, nyní je asi půl roku nezaměstnaná. Je svobodná, bezdětná, v současné době žije sama, známost nemá. Trestána nebyla, je stíhána pro napadení veřejného činitele. Je kuřačka, alkohol pije příležitostně, konzumentsky, problémy s konzumem alkoholu nikdy neměla.

Z nealkoholových návykových psychotropních látek vyzkoušela marihuanu, systematicky ji ale nekouřila. V 19 letech vyzkoušela pervitin. Pravidelněji ho brala asi půl roku, co žila s obviněným Josefem V.. To brala denně kolem ½ g pervitinu rozděleného do tří dávek. Pervitin požívala intranasálně (šňupala).

Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie byl vyžádán, protože posuzovaná poškozená byla v průběhu měsíce července 2005 násilím držena v bytě svého známého Josefa V. v Bučovicích. Přitom byla z jeho strany fyzicky i psychicky týrána, až dne 28.7.2005 se jí podařilo od něj uprchnout.

Posuzovaná byla dne 1.8.2005 během hospitalizace na psychiatrii konziliárně psychiatricky vyšetřena MUDr. Z. Hogenbuchovou. Ta konstatovala úzkostné ladění se zvýšenou intrapsychickou tenzí a diagnostikovala u ní dvě duševní poruchy: jednak poruchu přízpůsobení s úzkostnou symptomatologií vzniklou zřejmě v důsledku prožitého psychotraumatu – týrání Josefa V., (diagnóza F43.2), jednak syndrom

závislosti na pervitinu, který byl přítomen již dříve (diagnóza F15.2). Při vstupním vyšetření provedeném dne 3.8.2005 v Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích byl diagnostikován pouze syndrom závislosti na pervitinu. Nebyla vyexplorována žádná další psychopatologie, porucha přizpůsobení již byla uvedena jen v anamnéze.

Ani při vyšetření provedeném dne 22.8.2005 soudním znalcem nebyla objektivně přítomna žádná psychopatologie, posuzovaná neudávala, až na lehčí poruchy spánku, žádné subjektivní potíže z psychické oblasti. O velmi dobré stabilizaci psychického stavu svědčí i to, že po propuštění z psychiatrické léčebny v Brně-Černovicích nekontaktovala ambulantního psychiatra a všechny léky si vysadila. U posuzované tedy vznikla jen krátkodobá, a vcelku nevýznamná, porucha přizpůsobení s úzkostnou symptomatologií, která během několika málo dní v plném rozsahu ustoupila.

U posuzované se v současné době neprojevují příznaky žádné duševní poruchy. Porucha vzniklá zřejmě jako důsledek týrání ze strany obviněného, a to porucha přizpůsobení, již před inkriminovanou událostí, je v současné době v poměrně dlouhodobé a kvalitní remisi, a zdá se, že posuzovaná má na tento svůj problém velmi kvalitní náhled. Poruchy v sexuální oblasti sice nebyly prokázány, avšak je třeba zohlednit tu skutečnost, že posuzovaná v současné době nemá sexuálního partnera. U posuzované tedy nedošlo k trvalé poruše duševního zdraví. Porucha, diagnostikovaná MUDr. Z. Hogenbuchovou, byla pouze krátkodobá a měla přechodný charakter. Posuzovaná není v důsledku duševní poruchy omezena v obvyklém způsobu života. Poruchu je již možno považovat za vyléčenou. Pokud přihlédneme k výsledkům psychiatrického vyšetření provedeného v Psychiatrické léčebně v Černovicích, tak omezení v obvyklém způsobu života bylo málo závažné a netrvalo déle než týden. Z lékařského (resp. psychiatrického) hlediska se u poškozené nejedná o závažnou poruchu zdraví. Již u ní nejsou přítomny ani objektivní, ani subjektivní symptomy žádné duševní poruchy. S přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem není možno konstatovat, že následky jednání obv. J. Verosty měly na poškozenou charakter mučivých útrap.

Odpovědi na otázky kladené znalci:

- 1) U Martiny T. se v současné době neprojevují příznaky žádné duševní poruchy anebo jiné forenzně vyznané příznaky.
- 2) V důsledku jednání obviněného Josefa V. došlo u poškozené ke krátkodobé a málo závažné duševní poruše – poruše přizpůsobení, která je v 10. refizi Mezinárodní klasifikaci nemocí vedena pod diagnostickým kódem F43.2. Tato porucha během několika dní odezněla a nemá trvalé následky.
- 3) V současné době není poškozená v důsledku duševní poruchy omezena v obvyklém způsobu života. Výše uvedená duševní porucha již v úplném rozsahu ustoupila, další léčení nebylo a s největší pravděpodobností ani nebude nutné.
- 4) Z lékařského (psychiatrického) hlediska se u poškozené Martiny T. nejedná a ani nejednalo o vážnou poruchu zdraví.
- 5) Následky jednání obviněného Josefa V. neměly na poškozenou charakter mučivých útrap.

Rozhodnutím vyšetřovatele Okresního ředitelství Policie ČR Hodonín ze dne 3.8.2005 byl k posouzení duševního stavu obviněného vypracován znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který vypracoval MUDr. Vladimír Šťastný.CSc, odborný lékař psychiatr, znalec KS Ostrava za přispění znalce konsultanta PhDr. Blanky Zapletalové, znalkyně KS Brno pro obor klinické psychologie k posouzení osobnosti a věrohodnosti vyšetřovaného.

Úkolem znalce psychiatra bylo vyšetřit a posoudit duševní stav jmenovaného a odpovědět na následující otázky:

- 1) Jaký je současný stav obviněného a zda je schopen chápat smysl trestního řízení?
- 2) Zda obviněný trpí duševní poruchou či chorobou a jakou?
- 3) Zda tato porucha či choroba byla u obviněného přítomna i v době spáchání trestných činů?
- 4) Zda obviněný v době spáchání tr. činů byl schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a zda byl schopen toto svoje jednání ovládat?
- 5) Zda pobyt obviněného na svobodě není nebezpečný pro společnost a zda znalec navrhuje ochranou léčbu a jakou formou?

- 6) Posoudit drogovou závislost obviněného na OPL látkách?
- 7) Zda v době spáchání dodatečně uvedených trestných činů znásilnění, držení a výroba omamných látek a výtržnictví, u kterých bylo zahájeno stíhání dne 28.8.2005 a 16.9.2005, byla u obv. Diagnostikována duševní choroba nebo porucha a v důsledku těchto zda byly zachovány či vymezeny složky ovládací a rozpoznávací, co bylo příčinou vzniku této duševní choroby nebo poruchy a zda si ji obviněný zapříčinil svým jednáním sám?
- 8) Zda u obviněného v době páchaní tr. činů viz. Výše trvala smíšená porucha osobnosti s rysy nezdrženlivosti a se sklonem k asociálnímu jednání?
- 9) Zda smíšená porucha osobnosti s rysy nezdrženlivosti a se sklonem k sociálnímu jednání u obviněného představuje rovněž vymizení složky rozpoznávací případně ovládací nebo eventuelně obou?
- 10) Pokud důvodem k vymizení složky ovládací a rozpoznávací byla toliko toxická psychosa s výrazným paranoidním obrazem, zda tato vznikla v důsledku požívání psychotropních případně omamných látek ze strany obv. Josefa V., zda si obviněný uvědomoval, jakým způsobem na něj psychotropní a omamné látky působí, event. Zda byl schopen si aplikaci psychotropních látek v inkriminovaném období odříci, zda věděl, jaké účinky požití psychotropních či omamných látek má a zda se obviněný dostal požitím těchto látek do stavu toxické psychosy zcela úmyslně, aby se mohl dopouštět jednání, pro které je stíhán?
- 11) Na základě čeho byl diagnostikován stav toxické psychosy s paranoidním obrazem a v případě, že obv. Josef V. v inkriminované době pervitin neužíval, jakým způsobem byla hodnocena složka rozpoznávací a ovládací u obviněného a jeho duševní stav?

Znalec posuzoval 30-ti letého svobodného muže, u kterého se již od školního věku projevují nápadnosti v chování. K prvnímu vyšetření na psychiatrii dochází v jeho 15-ti a 16-ti letech – šlo o záškoláctví, poruchy chování, hrozil mu vyhazov ze školy. V 19 letech pak již přichází první soudní stíhání. Nedokončil ani průmyslovou školu, nedokončil pak ani následující učební obor – vždy byl vyhozen pro nevhodné chování, záškoláctví apod.. S alkoholem začíná v 17-ti letech, s fetováním „po prvním návratu z vězení“, tedy v 19-ti letech. Jen v období, kdy žil v Praze s dívkou, několik let nebral údajně nic. Střídá zaměstnání, v poslední době nepracuje vůbec, žije se příležitostně.

Soudně trestán za skořápky, krádeže, opakované řízení mot. vozidel bez ŘP, poslední soud za držení omamné látky – pervitinu. V současné době je v podmínce. S poškozenou Martinou T. se zná a žije od r. 2004. Oba brali pervitin, jak poškozená sdělila. U Martiny T., která byla hospitalizována v PL Černovice, byla při propuštění diagnostikována závislost na psychostimulanciích.

Na základě vyšetření posuzovaného, studia spisu, chorobopisného materiálu a s přihlédnutím k odbornému psychologickému vyšetření uzavírá znalec tak, že u Josefa V. se jedná primárně o smíšenou poruchu osobnosti (dle dřívější klasifikace psychopatie) s rysy nezdrženlivosti a se sklonem k asociálnímu jednání. Dále se u něj jedná o abusus alkoholu zatím bez závislosti, abusus marihuany, sklon k experimentování s dalšími psychotropními látkami, jako LSD, lysohlávky, heroin aj. a závislost na psychostimulanciích (pervitinu).

Pervitin užívá několik let – jednak šňupal, jednak kouřil, jednak ve formě injekční. Tvrdí sice, že od března 2005 pervitin nebere, ale nelze pominout výpověď poškozené, že ho bral denně. Jeho chování v době inkriminované činnosti, jak ho popsala poškozená, pak svědčí pro jednání pod vlivem toxické psychosy s výrazným paranoidním obrazem.

Pokud se týče jeho trestné činnosti dne 9.6.2005, uzavírá znalec tak, že v tuto dobu příznaky toxické psychosy nebyly přítomny a ani přítomnost psychotropních látek v době tohoto činu nebyla prokázána. Posuzovaný sám požití takovýchto látek také popřel. Jeho jednání v této době mělo všechny znaky jednání promyšleného a cílevědomého.

V době znaleckého zkoumání však již akutní známky psychosy zjištěny nebyly. Vynucená abstinence zřejmě vedla k uklidnění a praktickému vymizení akutních příznaků. Přetrvává emoční labilita, afektivní dráždivost, což jsou již jeho osobnostní rysy a stále trvá paranoidní zaměření vůči rodině poškozené – oni za všechno mohou, naváděli Martinu proti němu apod..

Na základě nového vyšetření posuzovaného, studia rozsáhlého spisu, výpovědi svědků i poškozené s přihlédnutím k objektivním zprávám z věznice Břeclav uzavírá znalec tak, že u Josefa V. se jedná o primárně smíšenou poruchu osobnosti (dle dřívější klasifikace psychopatie) s rysy nezdrženlivosti a se sklonem k asociálnímu chování, sklonu abusu alkoholu zatím bez závislosti, abusus psychotropních látek typu marihuany, sklon k experimentování s jinými psychotropními látkami jako lysohlávky, heroin apod. a závislost na psychostimulanciích, konkrétně pervitinu. Ten užívá několik let, tvrdí, že vždy jen číchal, a že od března 2005 jej vůbec nebral. Toto tvrzení však odporuje jednak tvrzení poškozené a jednak jeho chování a jednání v době inkriminované činnosti, které tak jak je popsala poškozená a pokud se ho dopustil, mělo všechny známky psychosy.

Bylo nutno vyloučit psychosu endogenní, a proto bylo provedeno psychologické vyšetření, které také tuto možnost vyloučilo. Endogenní psychosa by také neodezněla spontánně, během několika dnů. Potvrdilo se tedy, že s vysokou pravděpodobností se u něj jednalo o psychosu toxickou s výrazně paranoidním obrazem. Skutečnost, že v době odběru moče ve vězení byla moč negativní (lékařsky vyšetřen 1.8.2005) vůbec neznamena, že v době inkriminované činnosti pervitin nebral. Doba vylučování této látky je totiž zhruba 48 – 72 hodin. Připomíná se také okolnost, že v minulosti byl opakovaně vyšetřován a souzen pro výrobu a distribuci drog. V této oblasti má tedy zkušenosti velmi bohaté.

Pokud dá soud za pravdu poškozené, že obviněný se žalovaného jednání dopustil, pak masivní psychotické příznaky začaly kolem 25.6.2005 – viz. výpověď poškozené a trvaly až do 28.7.2005, kdy byl zadržen. Je vysoce pravděpodobné, že k aplikaci pervitinu stále docházelo a psychotické příznaky byly stále přítomny. Je nutno připustit, že v tomto období byly jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti vymizelé.

Odpovědi na otázky položené vyšetřovatelem:

- 1) Současný duševní stav posuzovaného se stabilizoval, příznaky toxické psychosy, zřejmě díky vynucené abstinenci odezněly, a je schopen chápat smysl trestního řízení.
- 2) U obviněného se jedná o smíšenou poruchu osobnosti (dle dřívější klasifikace psychopatie) s rysy nezdrženlivosti a se sklonem k asociálnímu jednání. Dále se

u něj jedná o abusus alkoholu zatím bez závislosti, abusus marihuany, sklon k experimentování s dalšími psychotropními látkami jako LSD, lysohlávky, heroin aj. a závislost na psychostimulanciích (pervitinu). V době spáchání tr. činu omezování osobní svobody se u něj jednalo o probíhající toxickou psychosu s paranoidním obrazem, jejíž příznaky v současné době nejsou již přítomny.

- 3) V době spáchání tr. činu omezování osobní svobody probíhala u něj toxická psychosa s výrazným paranoidním obrazem, kdy jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti byly zcela vymizelé. Pokud se týče jeho trestné činnosti dne 9.6.2005 uzavírá znalec tak, že v tuto dobu příznaky toxické psychosy nebyly přítomny a ani přítomnost psychotropních látek v době tohoto činu nebyla prokázána. Posuzovaný sám požití takovýchto látek také popřel. Jeho jednání v této době mělo všechny znaky jednání promyšleného a cílevědomého. Dle názoru znalce byly jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti plně zachovány.
- 4) Odpověď je uvedena v bodě předcházejícím.
- 5) Znalec navrhuje nařízení ochranného protitoxikomanického léčení formou ústavní.
- 6) Odpověď je uvedena v bodě 3.
- 7) Masivní příznaky toxické psychosy se s největší pravděpodobností manifestovaly od 25.6.2008 asi až do doby jeho zadržení dne 28.7.2005. Nepochybné je, že v době lékařského vyšetření 1.8.2005 ve vězení žádné psychotické příznaky lékař již nezjistil. V tomto období byly jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti zcela vymizelé. Týká se tedy tr. činu znásilnění, výtržnictví a ublížení na zdraví. Tento stav si však – dle názoru znalce – zavinil sám a zcela dobrovolně, jsa si dobře vědom účinku a možných následků těchto užívaných a druhým lidem podávaných látek. Pokud se týká tr. činu krádeže, porušování domovní svobody (9.6.2005) a nedovolené výroby a držení a distribuce psychotropních látek (dle výpovědi poškozené podávání pervitinu začalo již na podzim 2004, ve Znojmě spácháno v r. 2003, ve Vyškově souzen jaro 2004) pak – dle názoru znalce – byly jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti plně zachovány.
- 8) Smíšená porucha osobnosti u něj existovala od mládí (poruchy chování ve škole, opakované konflikty s policií, řízení bez ŘP, opakovaná tr. činnost atd.) a stále

trvá – viz. jeho chování vůči vyšetřovateli ve vězení. Na jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti neměla v dané trestné činnosti žádný vliv.

9) Odpověď je uvedena v bodě předcházejícím.

10) Toxická psychosa vznikla nepochybně v důsledku požívání pervitinu. Obviněný si byl vědom účinku této látky na psychiku člověka a to i na svoji vlastní psychiku. Potvrzuje to i skutečnost, že druhé osoby před užíváním této látky varoval – jak sám uvedl. V době inkriminované (25.6. – 28.7.) nebyl již ale sám schopen si aplikaci této látky odříci. Dle názoru znalce se úmyslně do stavu toxické psychosy nepřivedl.

11) Jeho jednání v době inkriminované (pokud se dopustil) mělo všechny známky psychotického jednání.

Vzhledem k tomu, že příznaky endogenní psychosy nebyly zjištěny, zůstala pouze možnost psychosy toxické. Pro tuto možnost svědčí: dlouhodobé užívání pervitinu posuzovaným, jak sám přiznal, stálé kontakty s drogou (opakované vyšetřování policií a odsouzení), výpověď Martiny T. o jeho vaření, kupování injekčních jehel a stříkaček včetně nákupu Modafenu (ten obsahuje efedrin, výchozí látku k výrobě pervitinu) aj.. Pokud by opravdu v inkriminované době pervitin neužíval, jak tvrdí a pokud by soud nabyl přesvědčení, že se přesto uvedeného jednání dopustil, pak by se u něj muselo jednat o závažnou duševní chorobu, kdy jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti byly zcela vymizelé. Na místě by pak bylo nařízení ochranného léčení psychiatrického.

V rámci konzultačního posudku z oboru klinické psychologie bylo provedeno vlastní vyšetření za použití psychologických testů:

Intelligenční soubor WAIS – R obsahuje zkoušky různých mentálních schopností, byla použita pouze verbální část testu. Jednotlivé výkony převedené na ekvivalentní hodnoty: pořadí /5+4/ - 8, slovník, znalost pojmů – 8, jednoduchý početní úsudek – 8, porozumění vztahům a situacím převážně sociální povahy – 10 a pojmové zobecňování – 9 bodů. Verbální inteligence odpovídá hodnotě IQ 91.

Pamětní soubor W – Memory zjišťuje kvalitu aktuální vstřípivosti i vybavnosti starších informací pomocí 7 druhů zkoušek. Posuzovaný je správně a spolehlivě orientovaný všemi směry, dosahuje téměř maximálních výkonů při

zautomatizovaných procesech a učení se slovním dvojicím, při reprodukci kreseb pouze jediná drobná chyba z nepozornosti. Nejslabší výsledek má při reprodukci logických dějů, kde je výkonnost závislá i na inteligenci, mezery v paměti však nedoplňuje smyšlenkami, nejsou přítomny ani perseverace.

V testu paměti získává mírně lepší výsledek, než odpovídá zjištěné inteligenci /MQ 102/, sám také svou paměť hodnotí jako dobrou, normální.

Roscharův test je metodou diagnostiky osobnosti v rámci normy i patologie. Úkolem vyšetřované osoby je interpretovat obrazce na 10 nestrukturovaných obrazových tabulích. Dosažené hodnoty:průměrný počet interpretací /17/ v lehce prodlouženém čase /19 minut/, apercepce – 9 G, 6 D, 2 DZw. Determinanty: 12 F+, 1 F- /F+ 92%/, 3 B+, 1 FbF. V obsahu 1 M, 1 M mag, 2 Md mag, 1 Md, 5 T, 1 Td, 3 obj, 1 Pfl, 1 Nat. Originalit: 5 V, Neigerův index reality 5, žádné Orig. Ze zvláštních fenoménů Fb- šok /II/, ojediněle otázka a kritika subjektu, T 35%.

Dotazník Busse – Durkeevé zjišťuje event. přítomnost 8 druhů maladaptivního a sociálně nežádoucího chování pomocí otázek, ke kterým se vyšetřovaná osoba vyjadřuje ve smyslu souhlas – nesouhlas. Intenzita jednotlivých projevů je pak převedena na stupnici s krajními hodnotami 0 – 10 bodů.

Výsledky: sklon k fyzické agresi – 3.0, nepřímé agresi ve formě kanadských žertíků – 3.3., dráždivost - 1.82, sklon k negativistickým reakcím – 2.0, náladovost /rozlady/ - 1.25, sklon k podezřavosti a prožívání pocitů křivdy – 3.0, verbální agresivita – 8.47 a pocity viny – 3.3..

Z přehledu vyplývá, že při vlastním hodnocení připouští pouze vysokou intenzitu pojivosti ke slovní agresivitě. Zvýšené skóre F škály /60% pozitivních odpovědí/ však upozorňuje na pravděpodobnost zkreslování, tj. stylizaci sociálně přijatelnějším směrem.

Psychologickými metodami byl vyšetřen 30-ti letý Josef V., obviněný z trestných činů zbavení osobní svobody, ublížení na zdraví, krádež a porušování

domovní svobody. Závažného jednání ublížení na zdraví se měl dopustit vůči své partnerce, které způsobil četná zranění.

Autobiografická data, jak je sám podává, vyznívají následovně: jeho vývoj v dětství probíhal bez nápadností, věnoval se sportu a dobře se učil. Po ukončení základní školy nastoupil na průmyslovku, tu již v 1. ročníku přerušil a přestoupil do učebního oboru, který rovněž po prvním ročníku předčasně ukončil a zůstal nevyučeny. Ve škole ho to nebavilo, dopouštěl se absencí, objevily se první krádeže. V té době mu zemřel otec.

Pracovní kariéra je nevalná – měl jen 2 déletrvající pracovní poměry, první zaměstnání opustil po půl roce pro nezájem, v dalším snad vydržel 3 roky. Jinak si vydělával jen krátkodobými brigádami, podvody a krádežemi. Delší dobu je bez trvalého zaměstnání, živí se prodejem automobilových součástek z havarovaných vozidel, není evidován na ÚP.

Celkem byl asi 6x trestně stíhán, poprvé v 19 letech, 3x byl ve výkonu trestu. Dopouštěl se podvodů, krádeží, přechovávání psychotropních látek, opakovaného řízení motorových vozidel bez oprávnění, maření výkonu úředního rozhodnutí. Nynější trestné činnosti, která je mu kladena za vinu, se dopustil krátce po podmíněčném propuštění na kauci.

Od 18, 19 let získával zkušenosti s různými druhy nealkoholových drog, preferuje pervitin a marihuanu a v jejich požívání pokračuje. Je pravděpodobné, že pervitin si aplikoval i v době páchání trestné činnosti, jak vypovídá poškozená. Sám obviněný to sice popírá, ale věrohodnost jeho výpovědí je nízká. Požívání alkoholu se jeví jako příležitostné, bez vytvořené závislosti.

Výkony na standardizovaných metodách prokazují jeho normální mentální kapacitu. Inteligence se nachází při dolním pásmu normy, pamětní schopnosti jsou rozvinuty na úrovni normy střední. Zjištěná úroveň dává předpoklady k lepším úspěchům než jakých dosáhl, je zřejmé, že na nedokončeném vzdělání se podílely především mimointelektové faktory /motivace, povahové rysy/.

Během vlastního vyšetření se, po úvodním emocionálně vypjatém chování s nesouvislým, obsahově až nepřiměřeným myšlením, obviněný zklidňuje a po celou další dobu se chová zcela nenápadně, ani jeho myšlení již neobsahuje žádné formální a obsahové nedostatky. V projektivním testu osobnosti, kde pro skrytost významu jednotlivých odpovědí je minimalizována možnost vědomého zkreslování, nejsou přítomny žádné známky duševní choroby ve smyslu psychózy ani projevy organického poškození mozku /např. v důsledku závislosti na návykových látkách/. Koncentrace pozornosti není oslabena, psychomotorické tempo odpovídá normě, fantazijní myšlení je průměrně produktivní, obsahově zcela realistické, s přiměřeným sociálním a věcným kontaktem. Nejsou přítomny kvalitativní poruchy typu konfabulování nebo perseverací.

Obviněný je až nadprůměrně společenský, afektivně nevyvážený, se sklonem k dráždivým a impulzivním reakcím, v běžném kontaktu projevuje zvýšenou pohotovost k agresivitě slovní, nadměrná branchiální agresivita jako konstantní osobnostní rys u něj zjištěna nebyla. V jeho osobnostní struktuře dominují anomální povahové rysy – obviněného lze hodnotit jako smíšenou poruchu osobnosti /psychopatii/ s rysy dissociálními a nezdrženlivosti, toxikomanie. Rozpor mezi současným chováním, jehož adekvátnost je podpořena i testovým výsledkem a jednáním, které je mu kladeno za vinu, je vysvětlitelné návykovými látkami – je velmi pravděpodobné, že trestné činnosti se dopustil pod vlivem intoxikace psychotropní látkou. O požívání pervitinu obviněným v inkriminovaném období vypovídá i poškozená.

Na základě znaleckých posudků dochází v tomto případě ke změně právní kvalifikace, kdy tr. čin znásilnění dle § 241 odst. 1 tr. zákona, zbavení osobní svobody dle § 232 odst. 1 tr. zákona a výtržnictví dle § 202 odst. 1 tr. zákona došlo ke změně právní kvalifikace a tyto skutky byly nadále kvalifikovány jako trojnásobný tr. čin opilství dle § 201a odst. 1 tr. zákona a s touto kvalifikací byla podána k OS Hodonín obžaloba.

V průběhu samotného soudního řízení došlo k vyloučení tr. činů Porušování domovní svobody dle § 238 odst. 1 tr. zákona a Krádež dle § 247 odst. 1 písm. b) tr. zákona a trestní stíhání bylo zastaveno vzhledem k neúčelnosti tohoto trestního stíhání, jak je uvedeno v § 172 odst. a, písm. a) tr. řádu.

V ostatních případech nakonec rozhodoval OS Hodonín a po odvolání obviněného i KS Brno, který odsoudil obžalovaného mimo jiné k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř roků s umístěním do věznice s ostrahou.

Tímto případem je jasně demonstrována psychologická podpora procesu objasňování trestné činnosti obviněného Josefa V., která za přispění odborně znaleckých zkoumání napomohla řádnému objasnění věci a zákonnému rozhodnutí nezávislého soudu, které bylo podloženo důkazy. Odborně znalecká zkoumání byla podpořena při soudním řízení i vlastními výpověďmi soudních znalců, kteří byli osobně u soudu slyšeni. Posouzením předkládaných důkazů dospěl soud k závěru, že zranění, která utrpěla poškozená Martina T. vzniklo tak, jak je popisovala ve své výpovědi. Obviněný Josef V. se v průběhu přípravného řízení a nakonec i vlastního řízení před soudem při svých výpovědích k roli vyslychaného stavěl z pozice toho, že i když byl schopen naplnit požadavky této aktuální role, nebyl tyto požadavky ochoten plnit. K věci nevyprávěl buďto vůbec a nebo se snažil ve svých výpovědích bagatelizovat své jednání a roli ve spáchaném skutku a taktéž v prvotní fázi tím, že za situaci, ve které se nacházel, vinil kolegu vyšetřovatele, který věc na počátku vedl a tím posiloval svůj negativní postoj k výslechové situaci. Po změně vyšetřovatele, kdy jsem v něm já osobně tyto tendence nevyvolával, došlo u něj k ochotě vypovídat, ale za stálého snižování a popírání své činnosti.

Zhodnocením předložených důkazů včetně zmíněného znaleckého posudku z oboru psychiatrie MUDr. Jiřího Prokopa k osobě poškozené Martiny T. bylo konstatováno, že se jedná o osobu věrohodnou, která netrpí takovou duševní poruchou či chorobou, která by mohla vést k její obecné nevěrohodnosti. Nebyla zjištěna žádná hostilita ve vztahu k Josefu V. a žádné důvody, které by prokazovaly, že poškozená prožité události zkreslovala nebo je nepravdivě reprodukovala, případně že tyto údaje byly nepravdivé a někdo ji naučil je reprodukovat. Znalec dospěl k závěru, že poškozená tyto věci prožila. Výpověď poškozené tím pádem nestála osamoceně, ale byla podložena znaleckými posudky, lékařskými zprávami a ohledáním místa činu a těla, které byly provedeny v přípravném řízení. Z tohoto důvodu vzal soud za prokázané, že je poškozená Martina T. z tohoto pohledu osobou věrohodnou. Z hlediska dokazování měl soud k dispozici i výpověď a znalecký posudek z oboru psychiatrie MUDr. Vladimíra Šťastného, který byl podpořen doplněným zkoumáním

psychologickým, kterým bylo prokázáno, že obviněný jednal ve stavu nepřičetnosti, který si přivodil aplikací návykové látky metamfetaminu a je člověkem, který vzhledem ke svým zkušenostem a ke svému zdravotnímu stavu mohl předpokládat jaké účinky toto jednání mít bude, a proto bylo jeho jednání posouzeno jako trojnásobný tr. čin opilství dle § 201a odst. 1 tr. zákona. Pokud by byl obžalovaný zcela střízlivý a nebyl pod vlivem metamfetaminu, tak by jeho jednání naplňovalo skutkové podstaty jiných trestných činů.

3.2 Kazuistika II. - spisový materiál Č.j.: ORHO-35/TC-70-2007

Jako druhý jsem vybral případ trestné činnosti, která patří mezi nejzávažnější a to především z hlediska objektu trestného činu. V tomto případě hovoříme o osobně nezletilého ani ne 5-ti letého chlapce, který se stal obětí tr. činu **pohlavní zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona.**

Dne 3.1.2007 byly na základě trestního oznámení matky nezletilého Aleny Š. zahájeny úkony trestního řízení ve věci tr. činu pohlavní zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona. , neboť na podkladě zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že neznámý pachatel dne 1.1.2007 v době od 10:30 do 11:30 hodin na půdě v rodinném domku ve Starém Poddvorově pohlavně zneužil nezletilého Vojtěcha Š. tak, že si navzájem ukazovali genitálie, přičemž neznámý muž byl pohlavně vzrušený a následně nezletilému stahoval předkožku, lízal mu genitálie a zadek.

Z protokolu o trestním oznámení Aleny Š. bylo zjištěno, že dne 30.12.2006 všichni společně jeli na chatu jejich rodičů ve Starém Poddvorově. Rodiče již byli na místě. Všichni tam chtěli slavit Silvestra. Dne 1.1.2007 asi kolem 10:30 hod byl syn Vojtěch Š. na dvoře u domu. Dvůr je obehnan zídka o výšce asi 160 cm. Stál u zídky na stupínku, kdy při tomto mohl vidět na ulici. Zde stává a kouká na ulici běžně. Oznamovatelka šla do domu pro šálu. Po chvíli hledání následně dala šálu manželovi, aby ji donesl ven. Manžel se po chvíli vrátil zpět a sdělil, že obešel celý dům a nikde syna nenašel. Syna počali všichni hledat. Později ho našel otec oznamovatelky. Na

vysvětlenou syn uváděl, že byl s nějakým klukem, který je jeho kamarád a ukazoval mu doma nějaké hračky.

Po návratu domů syn řekl, že když byl na dvorku u zídky, tak šel kolem nějaký kluk. Tento mu řekl, že je jeho kamarád a že mu doma ukáže hračky. Dál mu řekl, aby jej počkal za chalupou. Pak společně šli k domu, který nám pak ukázal. Zde ten kluk přešel bránu a syn ji podlehl. Pak říkal, že vylezli na půdu. Zde mu ten kluk řekl, že maminka s tatínkem nejsou doma, ale aby byl potichu, protože je nesmí nikdo slyšet. Kluk mu zde ukazoval nějaká stará kola, které se mu nelíbily. Pak mu ukázal, že zde spí na slámě. Pak říkal, že si ukazovali pinduli a ten kluk ho měl velkého jak rohlík a neměl ho dole, ale na břichu. Pak řekl, že mu ten kluk dělal s pindulou tohle a ukázal, že mu stahoval předkožku. Pak ještě řekl, že mu ten kluk pindulu lízal a že mu lízal i zadek. Když se syna ptala, jak ten kluk vypadal, tak řekl, že měl ve tváři píchance, vysoký byl asi jak oznamovatelka (168 cm). Měl se jmenovat asi Dan.

Druhý den ráno šli k praktické lékařce MUDr. Mašlaňové v Brně, a ta je poslala k psychologce MUDr. Urbánkové. Z vyšetření MUDr. Mašlaňová sepsala zprávu :

Dne 1.1.2007 pobývala rodina na chalupě u prarodičů. Vojta si hrál u chalupy. Chlapec zmizel a rodiče jej nemohli cca 1 hod najít. Pak přišel sám. Chlapec byl s neznámým „kamarádem“ v opuštěném domě, kde jej muž vytáhl na půdu. Rodiče se byli podívat do uvedeného objektu, kde již nikoho nenašli, viděli jen stopy dospělého muže. Chlapec měl v oblečení slámu. V průběhu dne a večer při koupání chlapec matce sdělil, že muž mu olizoval genitál. Pro podezření na pohlavní zneužití chlapec odeslán k verifikaci na psychologické vyšetření. Dne 3.1.2007 MUDr. Urbánková telefonicky potvrzuje pohlavní zneužití chlapce, z jejího vyšetření navíc vyplynulo, že muž také strkal chlapci prst do konečníku.

MUDr. Urbánková provedla psychologické vyšetření dne 3.1.2007 s tímto závěrem :

U nezletilého Vojtěcha Š. jde o dítě z druhé, rizikové gravidity matky, porod byl ve 34 týdnu, po porodu infekce, 14 dní byl v inkubátoru. Do 1 roku cvičil Vojtovu

metodu. Do 3 let se hodně vztekal, utíkal (chtěl se „toulat“). Od 4 let zahájil docházku do MŠ. Adaptoval se bez problémů. Vyrůstá v úplné rodině, má staršího bratra.

Při vyšetření se bez obtíží odloučí od matky, kontakt navazuje bez problémů, ochotně spolupracuje, je spontánní. Vojta je verbálně zdatný, sdílný, řeč je bez poruch. Projevuje se lehký neklid – točí se v křesle, pokud sedí na židli, tak alespoň zaměstnává ruce (např. začne skládat a krčit obrázek, který nakreslil ...). V mateřské škole se mu moc nelíbí, někdy tam děti „otravují“. Strach má z toho, když ho „hodný kluk odvede na půdu, měl na obličejí píchance...“. Řekl mu, že musí být potichu, aby ho neslyšeli jeho rodiče, kteří jsou dole a jsou zloději a zmlátí by je. „Zapomněl jsem mu poděkovat, byl hodnej“. Vojta měl strach o matku, snad slyšel, že ho volala. Muž podle Vojty mluvil „anglicky“.

Na půdě byly špinavé hračky, údajně z doby, kdy byl muž malý (původně chlapec zřejmě očekával společnou hru). Řekl Vojtovi, že na půdě spí a vysvlékl jeho i sebe, Vojtovi se to nelíbilo. Potom na něj sahal „z boku“, na tom místě našla matka hematom. Olizoval a sahal mu na přirození, strkal mu prst do konečníku, ten také olizoval. Chtěl, aby totéž dělal chlapec jemu, ten snad odmítl. Muž měl „pindíka velkého jako rohlík, mířil mu nahoru na břicho“. Nabízel Vojtovi, aby za ním zase po obědě přišel. To už zasáhli rodiče, kteří syna hledali.

Jde o chlapce ve věku 4 roky a 5 měsíců, je milý, důvěřivý. Řeč je bez poruch, koncentrace pozornosti osciluje, projevuje se lehký neklid. Je impulzivnější a také vzhledem ke svému věku ještě nedokáže odhadnout následky svého chování a případné nebezpečí. Při vyšetření ochotně spolupracuje, je bezprostřední, sdílný. Dne 1.1.2007 došlo v.s. k jeho sexuálnímu zneužití. Vojta je popisuje slovně a také ukazuje na loutce chlapce to, co se podle něj odehrávalo. Popisovaná událost na lékařku nepůsobila jako výsledek fantazie pacienta. Doporučila zvážit vyšetření chlapce per rektum. Matka souhlasí. Podezření se sex. zneužívání nahlásili rodiče na policii. Chlapci i matce nabídla psychologickou péči, navrhla, aby se dostavil na pohovor i otec – pokud bude chtít. Podrobně s matkou probrala vhodné přístupy k chlapci.

Po provedeném šetření v okolí místa činu, výpovědi poškozeného nezletilého a svědků, bylo ze strany policejního orgánu přistoupeno k rekognici dle fotografií, kde nezletilý označil pachatele, který se při podání vysvětlení ke svému jednání doznal.

Na základě těchto skutečností došlo dne 7.2.2007 k zahájení trestního stíhání ještě ne 20-ti letého mladíka Michala Z. , podezřelého z tr. činu Pohlavní zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona , kterého se dopustil tím, že dne 1.1.2007 v přesně neurčené době od 10:30 do 12:15 hodin na půdě rodinného domku ve Starém Poddvorově pohlavně zneužil nezl. Vojtěcha Š. tím způsobem, že si nejdříve navzájem ukazovali genitálie, přičemž se Michal Z. pohlavně vzrušil a následně nezletilému stahoval předkožku, lízal mu genitálie, strkal mu prst do konečnicku a ten také olizoval.

Toto trestní stíhání bylo odůvodněno výpovědí. Matka nezletilého vypověděla a v dalších podání vysvětlení upřesnila, že dne 1.1.2007 pravděpodobně v době od 10:30 do 12:15 hodin na půdě rodinného domku ve Starém Poddvorově neznámý muž pohlavně zneužil nezl. Vojtěcha Š., že si nejdříve navzájem ukazovali genitálie, strkal mu prst do konečnicku a ten také olizoval. Syna ponechala kolem 10:30 hodin na dvorku jejich chalupy ve Starém Poddvorově chvíli bez dozoru, kdy mu jenom zašla pro šálu do domu. Šálu podala svému manželovi Martinu Š. a ten ji vynesl ven, ale na dvoře syna již nenalezl. Všichni jej začali hledat, kdy hledání trvalo asi do 12:15 hodin. Syna našli za chalupou, celého od bláta. Na dotaz, kde byl, sdělil, že potkal kamaráda a ten jej odvedl k němu domů. Poté je zavedl na místo, kdy zjistili, že se jedná o neobydlený dům ve Starém Poddvorově, kdy v domě nikoho nenalezli. V odpoledních hodinách proto odjeli domů do trvalého bydliště v Brně. Teprve doma se nezletilý syn matce svěřil s tím, že si na půdě starého domu ukazovali s tím cizím klukem pind'uli, kdy ten kluk jej měl velkého jako rohlík a neměl ho dole, ale na břichu. Pak ukázal, že mu ten kluk stahoval předkožku, že mu lízal pind'ulu a zadek. Dne 2.1.2007 navštívila se synem praktickou lékařku, která je odeslala na psychologické vyšetření a odtud byli odesláni na chirurgické vyšetření. Syna hledali i další rodinní příslušníci, kteří vypověděli shodné okolnosti okolo hledání syna jako jeho matka.

Z lékařské zprávy praktické lékařky pro děti a dorost MUDr. Mašlaňové Marie vyplynulo, že dne 2.1.2007 se dostavila k vyšetření matka s dítětem Vojtěchem Š.. Uvedla, že dne 1.1.2007 pobývali na chalupě ve Starém Poddvorově, kde chlapec asi na

1 hodinu zmizel z jejich dozoru. Pak uvedl, že byl s neznámým kamarádem. Večer při koupání matce sdělil, že tento muž mu olizoval genitál. Při vyšetření mel genitál bez poranění, bez zarudnutí či sekrece. Chlapec odeslán na psychologické vyšetření, a poté na chirurgické vyšetření. Ze zprávy vyšetření klinického psychologa Mgr. Jitky Urbánkové je mimo jiné uvedeno, že neznámý muž chlapce vysvlékl, sahal na něj z boku, kde měl chlapec i hematoma. Olizoval a sahal mu na přirození, strkal mu prst do konečníku a ten také olizoval. V závěru je uvedeno, že dne 1.1.2007 došlo v.s. k jeho sexuálnímu zneužití. Vojta je popisuje slovně a také ukazuje na loutce chlapce to, co se podle něj odehrálo. Popisovaná událost nepůsobila jako výsledek fantazie pacienta. Chlapec odeslán na další vyšetření. Zpráva ambulantního vyšetření z Dětské nemocnice Brno potvrdila drobný hematomek vlevo v obl. lumbální krajiny, genitál i perinum klidné, bez zn. poranění, per. rektum – okolí anu lehce zarudlé, anus klidný, bez poranění, per. rektum – v dosahu prstu bez hmatné patologie, v ampule malé množství těstovité stolice, bez zn. krvácení.

Nezl. Vojtěch Š. byl vyslechnut na videozáznamu, který je součástí protokolu o výslechu svědka osoby mladší 15-ti let, kde uvedl a na loutce chlapce popsal jednání pachatele. Uvedl také jeho popis a při provedené rekognici v předložených fotografiích ukázal na osobu Michla Z.

V podaném vysvětlení dle § 158 odst. 5 tr. řádu se Michal Z. k činu doznal, kdy mimo jiné uvedl, že dne 1.1.2007 šel z oslavy Silvestra z místní hospody ve Starém Poddvorově domů. Poté se kolem 10:45 hodin vracel zpět za kamarády. Na polní cestě potkal nezletilého chlapce a vylákal jej na půdu jednoho domku. Zde si po vysvěcení navzájem ukazovali přirození, přičemž začal nezletilému s genitálem onanovat a onanoval také sám. Došlo u něj k erekci, nikoliv však k výronu semene. Poté mu přirození také olizoval a osahával mu zadek, přičemž mohlo dojít i k tomu, že měl prst v jeho konečníku.

Matka Michala Z. vypověděla, že tento se z oslavy Silvestra vrátil dne 1.1.2007 kolem 10:00 hodin. Nepřipadal jí moc opilý, choval se normálně. Měl oblečenou novou černou bundu s bílými pruhy a černou kšiltovku. Při návratu měl bundu celou špinavou, jakoby pošlapanou, a tak ji hodila do prádla. Syn odešel z domu opět do hospody kolem 11:00 hodin, ale toto již přesně neví.

Dále byli ve věci vyslechnuti někteří z účastníků oslavy Silvestra 2006, další osoby odpovídající popisu pachatele, osoby bydlící v okolí místa činu, byly provedeny jednotlivé prověrky výpovědí, včetně prohlídky domu ve Starém Poddvorově a byla vyžádána odborná vyjádření z OKTE Brno, odvětví daktyloskopická expertiza a biologická expertiza.

Zhodnocením výše uvedených skutečností došlo k závěru, že byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty výše uvedeného tr. činu dle § 242 odst. 1 tr. zákona, kdy došlo k pohlavnímu zneužití nezletilého, přičemž u poškozeného se prokazatelně jednalo o osobu mladší 15ti let, pachatel o tomto věděl a byl s touto skutečností srozuměn.

K řádnému objasnění všech subjektivních stránek případu byla, rozhodnutím policejního orgánu Policie ČR – OŘ Hodonín k posouzení duševního stavu osoby obviněného Michala Z., přibrána znalkyně z oboru psychiatrie a sexuologie MUDr. Petra Sehnalová, znalkyně KS Brno, která vypracovala znalecký posudek na základě vlastního šetření, studia spisového materiálu a lékařské dokumentace.

Posuzovaný Michal Z., v době znaleckého vyšetření 19 let star, pochází z rodiny bez duševní zátěže. Jeho rodiče žijí posledních 7 let odloučeně v rodinných domech stojících naproti sobě v ulici. Posuzovaný vyrůstal jako jedináček, nyní žije jen s matkou. Posuzovaný trpěl občasným nočním pomočováním do svých asi 5-ti let.

Absolvoval základní školu s podprůměrným prospěchem. Jednou měl dvojku z chování. Pro záškoláctví a špatný studijní prospěch byl jednorázově vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně s negativním výsledkem.

Nyní suduje třetí ročník učebního oboru instalatér. Druhý ročník musel pro neprospěch z matematiky opakovat. V nynějším třetím ročníku má velké množství hodin absence, které si omluvil sám. Dle zprávy ředitele tamní školy důvodem jeho absencí bylo v tomto školním roce onemocnění páteře. Dle referencí jeho matky, se posuzovaný i přes poranění páteře cíleně školní docházce vyhýbal. Jeho chování ve škole je téměř bez problémů. V druhém ročníku mu byla udělena důtka ředitele školy za

držení a nošení návykových látek (marihuana) do školy. Do procesu hodiny se nezapojuje.

Doposud nebyl nikdy zaměstnán.

Od dětství je léčen pro astma. Jinak netrpěl žádnou chorobou, neměl úraz, které by měly vliv na jeho duševní zdraví. Nikdy nebyl psychiatricky ani sexuologicky vyšetřen nebo léčen. Ve věku 15-16ti let mu byl proveden výplach žaludku pro údajný pokus o sebevraždu spolýkáním léků. Jinému psychiatrovi sdělil, že se jednalo o výplach žaludku kvůli těžké opilosti. Hospitalizován kvůli tomu nebyl.

Svoji povahu popsal jako klidnou, společenskou a pohodovou. Dle svého názoru je mezi své vrstevníky dobře společensky začleněn. Vylučuje společenské kontakty s malými dětmi. Ve volném čase se věnuje cvičení svých dvou psů. Doposud nebyl soudně trestán.

Je svobodný, bezdětný a bydlí u své matky.

Je kuřákem nikotinových cigaret. Při prvním znalecké vyšetření posuzovaný sdělil, že v dospívání párkrát experimentoval s kouřením marihuany. Jiné drogy nikdy neužíval. Alkoholické nápoje užívá, i dle jeho velmi měnlivých údajů, nepravidelně, většinou jen víkendově a to i v nadměrném množství. Nebyly u něho zjištěny údaje, které by svědčily pro vyvinutý syndrom závislosti na alkoholu.

Několik dní po prvním znaleckém vyšetření se na vlastní žádost nechal hospitalizovat na Psychiatrické klinice FN v Brně – Bohunicích pro údajnou závislost na pervitinu. Informace, které řekl psychiatrům ve FN o svém užívání návykových látek byly diametrálně odlišné od údajů, které předtím sdělil znalkyni. Sdělil, že pervitin užívá asi půl roku pravidelně o víkendových tazích ve formě šňupání. Popisoval i výskyt paranoidních příznaků typických pro abusery pervitinu (tzv. stíhy).

Taktéž sdělil, že marihuanu kouří denně po dobu asi půl roku. V toxikologickém vyšetření moči byla u posuzovaného prokázána marihuana (pozn. znalkyně její pozitivita přetrvává v moči i 3 týdny po konzumaci). Další drogy

metamfetamin a amfetamin (tzn. složky pervitinu) byly laboratorně prokázány v hraniční koncentraci, tzn. že nebyly jednoznačně tímto vyšetřením potvrzeny, ale ani vyloučeny.

Taktéž z jeho pozdějších údajů vyplynulo, že tr. čin měl spáchat pod vlivem pervitinu. Tamním lékařům udával, že se chce ze své závislosti na pervitinu léčit. Již vyvinutá závislost u něho však nebyla lékaři diagnostikována. U obviněného byly diagnostikovány poruchy vyvolané požíváním několika látek, škodlivé užívání (marihuana, pervitin) a poruchy psychosexuálního vývoje – psychosexuální infantilismus s pedofilními rysy.

V průběhu této hospitalizace byl posuzovaný podruhé znalecky vyšetřen. Na vyšetření ho doprovodilo několik členů rodiny. Znalkyně hovořila jen s jeho matkou.

Z jejích informací vyplynulo, že i jí posuzovaný udával měnlivé údaje o své konzumaci návykových látek a o probíhajícím tr. stíhání.

Z psychiatrické kliniky FN Bohunice byl obviněný přeložen k dobrovolné hospitalizaci na sexuologické odd. Psychiatrické léčebny v Brně –Černovicích, kam nastoupil dne 7.3.2007. Při příjmovém vyšetření sdělil vyšetřujícímu primáři oddělení opět zcela jiné údaje o své konzumaci nealkoholových drog. Taktéž jiné údaje sděloval dalším členům terapeutického týmu (konziliárnímu sexuologovi, klinickému psychologovi aj.). Obviněný postupně zvyšoval množství pervitinu, který si měl před inkriminovanou dobou tr. činu aplikovat a taktéž zvyšoval množství alkoholu, které měl před inkriminovanou dobou zkonsumovat. Z teprve zahájeného psychologického vyšetření vyplynulo, že jeho celkový intelekt je podprůměrný, známky organického poškození mozku nebyly zjištěny. Kompletní psychologické vyšetření bylo dokončeno až po ukončení znaleckého posudku.

Znalkyně MUDr. Sehnalová hodnotila, že údaje obviněného o svém abusu nealkoholových, ale i alkoholových látek jsou velmi měnlivé. Totéž bylo zaznamenáno v jeho chování: nejdříve chtěl protitoxikomanickou léčbu, poté souhlasil se sexuologickou léčbou.

Obviněný Michal Z. byl stíhaný pro tr. čin pohlavního zneužívání, kterého se měl dopustit tím, že dne 1.1.2007 v přesně neurčené době od 10:30 do 12:15 hodin na půdě rodinného domku ve Starém Poddvorově pohlavně zneužil nezl. Vojtěcha Š., tím způsobem, že si nejdříve navzájem ukazovali genitálie, přičemž se pohlavně vzrušil a následně nezletilému stahoval předkožku, lízal mu genitálie, strkal prst do konečníku a ten také olizoval.

Obviněný se k tr. činu doznal. V době prvního znaleckého vyšetření a ve svém výslechu na policii uvedl, že byl pod vlivem alkoholu, který konzumoval od večera 31.12.2006 do ranních hodin dne 1.1.2007. V době činu dle svých údajů nebyl výrazně opilý a nemá na inkriminovanou dobu výpadky paměti. Poškozeného nezletilého nikdy předtím neviděl. Poté, co ho náhodně potkal, dostal impulzivní nápad, že by zkusil chlapci olízat genitálie. Následně chlapce nalákal na půdu domku, kde ho svlékl a sám si obnažil pohlavní úd a ipsoval potom bez ejakulace. U toho chlapce osahával a lízal mu genitálie. Na chlapce nečinil dle svých slov žádný nátlak. Nezletilý sexuální aktivitu obviněného sám ukončil a obviněný mu pomohl se obléci a odejít z místa domů.

Následně v průběhu tr. stíhání obviněný udával, že v době tr. činu byl nejen pod vlivem alkoholu, ale i pod vlivem metamfetaminu (tzv. pervitinu). Postupně sděloval různým psychiatrům stále větší množství nealkoholových, ale i alkoholových látek, které měl před tr. činem užít.

Údaje obviněného o množství a době užitých návykových látek před tr. činem lze tedy zhodnotit jako naprosto nevalidní a z psychiatrického hlediska zcela nevěrohodné.

Studiem spisového materiálu a vlastním vyšetřením nebyla u obviněného Michala Z. zjištěna psychóza, tj. duševní choroba v užším slova smyslu. Jeho intelekt je podprůměrné úrovně, ale nevybočuje z pásma normy. Jeho osobnost je nevyzrálá, infantilní s rysy nestálosti a nezdrženlivosti. Z dostupných, ale naprosto nevalidních údajů o frekvenci a množství užívaných návykových látek, které znalkyně konfrontovala s objektivními údaji (celkový klinický stav – vyloučení organicity, nepřítomnost abstinčních příznaků, toxikologické vyšetření) lze zhodnotit, že obviněný Michal Z. netrpí syndromem závislosti na návykových látkách včetně

alkoholu. Trpí škodlivým užíváním několika návykových látek (marihuana, pervitin), nelze vyloučit ani škodlivé užívání alkoholu.

Obviněný Michal Z. sdělil, že v době před tr. činem požil různé návykové látky. Nejdříve udal užití jen alkoholu, posléze užití pouze pervitinu a následně sdělil užití alkoholu v kombinaci s pervitinem. Z těchto naprosto měnlivých a nevalidních údajů není možné určit, zda obviněný byl nebo nebyl v inkriminované době pod vlivem návykových látek, tzn. zda byl ve stavu alkoholové opilosti, metamfetaminové intoxikace či kombinované intoxikace alkoholem a metamferaminem.

Podstatné pro forenzní hodnocení ovlivnění jeho rozpoznávacích a ovládacích schopností jsou fakta, že na dobu činu nemá výpadek paměti, jeho jednání bylo motoricky koordinované a cílené a motivované, byť sexuálně patologicky, k vlastnímu sexuálnímu uspokojení. Dalším faktem jeho dobře zachovalých rozpoznávacích i ovládacích schopností bylo to, že před tr. činem v době, kdy ještě byl v restauračním zařízení, zde provozoval roli diskžokeje. Znalkyně hodnotí u obviněného Michala Z., že nebyly zjištěny příznaky komplikované či patické opilosti či jiného druhu intoxikace, které by způsobily úplné vymizení ovládacích a rozpoznávacích schopností obviněného v inkriminované době. Znalkyně hodnotí, že lehká alkoholová opilost, ale i metamfetaminová intoxikace, pokud byla u posuz. přítomna, působí sexuálně stimulačně a pod vlivem těchto návykových látek snáze dochází k odbrzdění a uplatnění patologického sexuálního chování. Pokud obviněný Michal Z. byl v inkriminované době ve stavu intoxikace návykovou látkou včetně alkoholu, tato intoxikace nebyla forenzně významná.

Motivace tr. činu pohlavního zneužívání zejména vycházela z jeho psychosexuální nevyzrálosti, tzn. v jeho neschopnosti plně diferencovat věk a pohlaví sexuálních objektů. Preference nezletilých osob byla u obviněného zachycena i na PPG vyšetření i v jeho anamnestických údajích (nezletilé přítelkyně).

Taktéž při odebírání sexuální anamnézy byly od posuz. získány nevalidní a nevěrohodné údaje. Počet navázaných partnerských vztahů včetně frekvence sexuální párové aktivity v těchto vztazích, které sdělil při prvním znaleckém vyšetření, byl vzhledem k věku a struktuře osobnosti posuzovaného nevěrohodný. Následné policejní

šetření prokázalo, že dívky, které obviněný určil jako své partnerky, se kterými měl několika měsíční dobře sexuálně saturované vztahy, jeho údaje poté zcela vyloučily.

Při druhém znaleckém vyšetření, kdy byl obviněný s těmito údaji dívek konfrontován, doznal, že cíleně udával nepravdivé informace o svém sexuálním životě. Následně vyplynulo, že doposud měl pouze 4 x pohlavní styk s 15letou dívkou. Nynější střídavý vztah s 15letou Klárou je spíše přátelský. Dále z jeho sdělení vyplynulo, že preferuje dívky ve věku pubertálním, přičemž opakovaně znalkyni zdůrazňoval, že dodržuje přípustnou věkovou hranici 15ti let. Z jeho sdělení vyplynulo, že v komunikaci s takto mladými dívkami může více uspět v mužské dominantní roli, než je tomu u jeho vrstevnic. Nynější znalkyně hodnotí, že psychosexuální vývoj posuzovaného je v některých parametrech odlišný od jeho vrstevníků. Je u něho naznačená preference nezletilých osob, a to i dětí pod 15 let věku.

Toto klinické hodnocení je shodné s nálezem na PPG, které prokázalo zhoršenou diferenciaci věku i pohlaví sexuálních objektů. Kromě fyziologické sexuální reaktivity dospělých osob byla na PPG zachycena i pedofilní reaktivita.

Rozborem sexuální anamnézy dle údajů obviněného bylo zjištěno, že i jeho somatosexuální vývoj má vzhledem k jeho věku některé abnormality, jako je deficit v genitálním a tělesném ochlupení, v růstu vousů a v diskrepanci mezi velikostí pohlavního údu oproti malým varlatům.

Tento nález odchýlného psychosexuálního i somatosexuálního vývoje bývá často přítomen u vrozené genetické vady typu Klinefelterův syndrom, kdy nacházíme zmnožení pohlavního X chromozomu (např. XXY, XXXY aj.). Pro tento syndrom je také příznačná nápadná výška muže s dlouhými končetinami a intelektový podprůměr nebo přímo deficit. Taktéž u této genetické poruchy často nacházíme poruchy v sexuálním chování, které bývají různě polymorfní od projevů sexuální agresivity až po pedofilní chování. Tato genetická vada se dá potvrdit nebo vyloučit jedině specializovaným genetickým vyšetřením, jež je plánováno během hospitalizace na sexuologickém odd. PL Černovice. Pokud se tato trvalá genetická odchylka u obviněného potvrdí, lze předpokládat, že riziko recidivy sexuálně motivovaného delikventního chování by bylo u obviněného vyšší. Z klinické praxe vyplývá, že

pacienti s Klinefelterovým syndromem vykazují vyšší míru sexuální delikvence než obecný vzorek populace.

Ze sexuologického hlediska je chování, které je nyní kladeno za vinu obviněnému, chováním pedofilním, homosexuálně orientovaným, tj. zaměřeným na prepubertální děti v tomto případě chlapce.

Z výše uvedených údajů znalkyně hodnotí, že psychosexuální a somatosexuální vývoj obviněného Michala Z. ještě není zcela dokončen, trpí trv. psychosexuální, ale i somatosexuální nevyzrálostí (infantilismem). Tato nevyzrálost má naznačené pedofilní rysy.

Taktéž osobnost obviněného je stále nevyzrálá, infantilní s rysy nestálosti a nezdrženlivosti. Teprve další vývoj spojený s účinnou sexuologickou léčbou ukáže, zda psychosexuální i somatosexuální vývoj u obviněného vyzraje do sexuální normy nebo zda u něho ustrne na nynější úrovni (toto by bylo pravděpodobné při potvrzení Klinefelterova syndromu) nebo se vyvine do vlastní poruchy sexuální preference (sexuální deviace dle dřívější nomenklatury).

Z výše uvedených údajů znalkyně hodnotí, že u obviněného je indikováno uložení ochranného sexuologického léčení, a to v jeho nejúčinnější formě tj. ústavní. Pouze ambulantní léčba nemůže obviněnému nabídnout plnou šíři terapeutických možností, zejména skupinovou psychoterapii a režimovou komunitní léčbu, které jsou pro osobnostní, ale i psychosexuální vývoj obviněného tolik podstatné.

Znalecký posudek pak odpověděl na kladené otázky:

1) Zda podezřelý netrpí nějakou duševní poruchou nebo nemocí, která v době spáchání skutků mohla ovlivnit jeho jednání?

U Michala Z. nebyla zjištěna psychóza, tj. duševní choroba v užším slova smyslu. Jeho intelekt je podprůměrné úrovně, ale nevybočuje z pásma normy. Jeho osobnost je nevyzrálá, infantilní s rysy nestálosti a nezdrženlivosti. Z dostupných, ale naprosto nevalidních údajů o frekvenci a množství užívaných návykových látek, které znalkyně konfrontovala s objektivními údaji (celkový klinický stav – vyloučení

organicity, nepřítomnost abstinenčních příznaků, toxikologické vyšetření), lze zhodnotit, že Michal Z. netrpí syndromem závislosti na návykových látkách včetně alkoholu. Trpí škodlivým užíváním několika návykových látek (marihuana, pervitin), nelze vyloučit ani škodlivé užívání alkoholu.

2) Zda podezřelý v době spáchání skutků byl schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání, a zda byl v této době schopen své jednání ovládat?

Obv. Michal Z. sdělil, že v době před tr. činem požil různé návykové látky. Nejdříve udal užití jen alkoholu posléze užití pouze pervitinu a následně sdělil užití alkoholu v kombinaci s pervitinem. Z těchto naprosto měnlivých a nevalidních údajů není možné určit, zda obv. byl nebo nebyl v inkriminované době pod vlivem návykových látek, tzn. zda byl ve stavu alkoholové opilosti, metamfetaminové intoxikace či kombinované intoxikace alkoholem metamfetaminem. Podstatné pro forenzní hodnocení ovlivnění jeho rozpoznávacích a ovládacích schopností jsou fakta, že na dobu činu nemá výpadek paměti, jeho jednání bylo motoricky koordinované a cílené a motivované, byť sexuálně patologicky, k vlastnímu sexuálnímu uspokojení. Dalším faktem jeho dobře zachovalých rozpoznávacích i ovládacích schopností bylo to, že před tr. činem v době, kdy ještě byl v restauračním zařízení, zde provozoval roli diskžokeje. Znalkyně hodnotí, že u posuz. Michala Z. nebyly zjištěny příznaky komplikované či patické opilosti či jiného druhu intoxikace, které by způsobily úplné vymizení ovládacích a rozpoznávacích schopností obviněného v inkriminované době.

Pokud obv. Michal Z. byl v inkriminované době ve stavu intoxikace návykovou látkou včetně alkoholu, tato intoxikace nebyla forenzně významná. Jeho schopnost rozpoznat nebezpečnost tr. činu pro společnost byla plně zachována. Jeho schopnost ovládat své jednání byla snížena podstatně v důsledku jeho psychosexuální nevyzrálosti. Motivace tr. činu pohlavního zneužívání vycházela zejména z nevyzrálého sexuálně motivačního systému posuzovaného, tzn. v jeho neschopnosti plně diferencovat věk a pohlaví sexuálních objektů.

3) Zda by byl pobyt podezřelého na svobodě v případě, že trpí duševní poruchou nebo nemocí nebezpečný pro své okolí?

Ze sexuologického hlediska je pobyt podezř. na svobodě nebezpečný a je přítomno riziko recidivy sexuálně motivovaného patologického chování. U posuz. je indikováno uložení ochranného sexuologického léčení, a to v jeho nejúčinnější formě tj. ústavní. Pouze ambulantní léčba nemůže posuz. nabídnout plnou šíři terapeutických možností, zejména skupinovou psychoterapii a režimovou komunitní léčbu, které jsou pro osobnostní, ale i psychosexuální vývoj podezř. tolik podstatné.

4) Zda je podezřelý v současné době schopen chápat smysl tr. řízení a případného trestu, pokud mu bude soudem uložen?

Podezř. je schopen chápat smysl tr. řízení a event. smysl uloženého trestu.

5) Zda je podezřelý navyklý na užívání některé návykové látky, zda má schopnost tomuto návyku odolat a jaký vliv má požívání těchto látek na páchání tr. činnosti?

Z dostupných, ale naprosto nevalidních údajů o frekvenci a množství užívaných návykových látek, které znalkyně konfrontovala s objektivními údaji (celkový klinický stav – vyloučení organicity, nepřítomnost abstinčních příznaků, toxikologické vyšetření) lze zhodnotit, že posuz. Michal Z. netrpí syndromem závislosti na návykových látkách včetně alkoholu. Trpí škodlivým užíváním několika návykových látek (marihuana, pervitin), nelze vyloučit ani škodlivé užívání alkoholu.

Vzhledem tomu, že podezř. není na žádné návykové látky závislý, je schopen, pokud je k tomu motivován, se zdržet konzumace těchto návykových látek.

6) Jestliže obv. spáchal čin pod vlivem alkoholového opojení, mělo ráz opilosti prosté, komplikované nebo patické a jaký byl důsledek tohoto opojení pro rozpoznávací a ovládací schopnosti obviněného?

Odpověď uvedena u druhé otázky

7) Jaká je u jmenovaného z odborného hlediska pravděpodobná prognóza dalšího vývoje osobnosti obv. ve vztahu k protispolečenskému jednání?

Psychosexuální, ale i somatosexuální vývoj posuz. Michala Z. ještě není zcela dokončen. Taktéž osobnost posuz. je stále nevyzrálá, infantilní s rysy nestálosti a nezdrženlivosti. Teprve další vývoj spojený s účinnou sexuologickou léčbou ukáže, zda psychosexuální i somatosexuální vývoj u obv. vyraje do sexuální normy nebo zda u něho ustrne na nynější úrovni (toto by bylo pravděpodobné při potvrzení Klinefelterova syndromu) nebo se vyvine do vlastní poruchy sexuální preference (sexuální deviace dle dřívější nomenklatury). Pokud se tato trvalá genetická odchylka u posuz. potvrdí, lze předpokládat, že riziko recidivy o sexuálně motivovaného delikventního chování by bylo u posuz. vyšší. Z klinické praxe vyplývá, že pacienti s Klinefelterovým syndromem vykazují vyšší míru sexuální delikvence, než obecný vzorek populace.

Vzhledem k tomu, že výsledky genetického vyšetření nejsou zatím k dispozici, nelze bližší prognózu vývoje jeho osobnosti stanovit.

8) Jaké byly motivace činu podezřelého?

Ze sexuologického hlediska lze hodnotit, že motivace tr. činu pohlavního zneužívání zejména vycházela z nevyzrálého sexuálně motivačního systému posuzovaného, tzn. v jeho neschopnosti plně diferencovat věk a pohlaví sexuálních objektů a z impulzivní potřeby obviněného docílit vlastního sexuálního uspokojení.

9) Zda znalci na základě zkoumání navrhnou nějaká opatření?

Odpověď uvedena v odpovědi na otázku č. 3.

Mimo soudně znalecké zkoumání byly ve věci provedeny další důkazy odborným zkoumáním z oboru daktyloskopie a genetiky. Po shromáždění veškerých důkazních materiálů byla cestou OSZ Hodonín podána na obviněného Michala Z. obžaloba pro spáchání trestného činu pohlavní zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona.

Při soudním líčení se obviněný ke svému činu doznal a za své jednání byl odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře 3 let. Výkon tohoto trestu byl odložen na zkušební dobu v trvání 4 let a současně byl nad ním vysloven dohled a bylo mu uloženo ochranné opatření spočívající v ochranném sexuologickém léčení ústavní formou.

Soud při hlavním líčení četl výpověď nezletilého poškozeného, který popsal své setkání s obžalovaným i to, co spolu na půdě dělali, vyslechl jeho rodiče k okolnostem synova zmizení a znovu objevení a následně k jeho chování po činu a dnešnímu stavu. Na soudu byl čten znalecký posudek na obžalovaného z oboru psychiatrie a sexuologie, který jasně stanovil a napomohl objasnit objektivní stránku tohoto trestného jednání obviněného, kde znalkyně hodnotila obžalovaného jako osobnost nevyzrálou, infantilní s rysy nestálosti a nezdrženlivosti, která trpí škodlivým užíváním návykových látek (marihuana, pervitin), ovšem s tím, že tato není z forezního hlediska významná. Pokud jde o jeho schopnosti rozpoznávací a ovládací tyto hodnotila znalkyně – schopnost rozpoznávat nebezpečnost trestného činu pro společnost jako plně zachovalou, schopnost rozpoznávat nebezpečnost trestného činu pro společnost jako plně zachovalou, schopnost ovládat své jednání jako podstatně sníženou v důsledku psychosexuální nevyzrálosti obžalovaného.

Ze sexuologického hlediska byl podle znalkyně pobyt obžalovaného na svobodě nebezpečný pro riziko recidivy, proto navrhla uložit ochranné sexuologické léčení ústavní formou. Soud pak provedl i řadu dalších listinných důkazů, mimo jiné protokol o rekognici, při které nezletilý poškozený bezpečně rozpoznal obžalovaného jako pachatele trestného činu, protokol o ohledání místa činu, odborné vyjádření z oboru daktyloskopie i genetiky pro porovnání DNA stop zajištěných na oděvu poškozeného s DNA obžalovaného. Rovněž tak soud konstatoval i osobní výkazy obžalovaného, kdy z opisu rejstříku trestů vyplývá, že tento doposud nebyl soudně trestán, nebyl ani stíhán pro přestupek.

S ohledem na uvedené skutečnosti neměl soud žádné pochybnosti o vině obžalovaného. Vzhledem k věku poškozeného a obžalovaným použitým praktikám, které byly podle závěrů soudu takového charakteru a intenzity, že je nutno je posoudit jako „jiný způsob pohlavního zneužití“ ve smyslu ustanovení § 242 odst. 1 trestního zákona, kvalifikoval soud jednání obžalovaného shodně s obžalobou jako trestný čin

pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 trestního zákona. Obžalovaný jednal úmyslně ve smyslu ustanovení § 4 písm. a) trestního zákona, plně si vědom všech okolností zakládajících jeho trestní odpovědnost za takové jednání. Naplněny tak byly nejen objektivní, ale i subjektivní znaky žalovaného trestného činu. Jeho jednání bylo zejména s ohledem na význam zákonem chráněného zájmu a věk poškozeného vysoce společensky nebezpečné.

Při stanovení výše trestu konstatoval soud, že obžalovanému polehčuje jednak jeho doznání a projevená lítost, jednak jeho dosavadní bezúhonnost. Naproti tomu soud nemohl přehlédnout, že si obžalovaný za oběť vybral velmi malého chlapce, který ještě nemohl pochopit dosah jeho jednání, či se mu nějak účinně bránit a způsob provedení činu, který sice nevykazuje znaky násilí, avšak intenzivně zasahuje do intimní sféry poškozeného, u kterého do budoucna může vyvolat nežádoucí následky v jeho psychickém vývoji. Přesto, po zhodnocení všech polehčujících i přitěžujících okolností, soud konstatuje, že nad represí převažuje v tomto případě potřeba výchovného působení a zejména potřeba léčení. Proto soud obžalovanému neukládal hned nepodmíněný trest odnětí svobody, nýbrž trest odnětí svobody podmíněně odložený na dlouhou zkušební dobu. Trest obžalovanému vyměřil v dolní polovině zákonné trestní sazby, v maximální výměře možné pro podmíněně odložený trest odnětí svobody, tj. ve výměře tří let, přičemž zkušební dobu stanovil v trvání čtyř let a současně nad odsouzeným vyslovil dohled. Vedle tohoto trestu soud v souladu se závěry znalkyně a návrhem státního zástupce uložil ochranné opatření spočívající v ochranném sexuologickém léčení, a to ústavní formou. Takto uložený trest spolu s ochranným opatřením považuje soud za dostatečný k potrestání pachatele, splnění výchovného účelu trestu i k naplnění potřeb ochrany společnosti před pachateli takovýchto trestných činů. Soud bude pozorně sledovat obžalovaného po dobu ochranného léčení a event. i poté ve zkušební době podmíněného odsouzení, přičemž při jakémkoli dalším protiprávním jednání nařídí výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody.

Shora uvedené příklady jasně dokazují nezaměnitelnost a nezastupitelnost role psychologické znalecké činnosti směřující k objasnění subjektivních stránek trestné činnosti – osobnost pachatele, jeho duševní stav v době spáchání trestného činu, motivace.

Závěr

Na začátku své bakalářské práce jsem si za svůj cíl stanovil posoudit využitelnost psychologických poznatků, o kterých se píše v učebnici Policejní psychologie, v publikacích Psychologie výslechu a Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, v práci policisty a to především v oblasti objasňování a vyšetřování kriminální činnosti pachatelů. Vzhledem k rozsahu uvedené literatury jsem se rozhodl pracovat se třemi tématickými celky učiva - **osobnost, psychopatologie osobnosti a komunikace a jednání s lidmi**. Vybrané tématické celky jsem pak přesněji definoval i za pomoci poznatků získaných studiem dalších pramenů, na které se odkazují v seznamu použité literatury.

Ze všeho nejdříve jsem za pomoci této literatury vymezil pojmy policejní, forenzní a kriminalistická psychologie, neboť téma bakalářské práce patří do oblasti zájmu těchto vědeckých oborů aplikované psychologie.

Na základě provedeného studia a mých dosavadních policejních zkušeností, musím konstatovat, co se týká tématického celku osobnost a komunikace a jednání s lidmi, že jsem se ztotožnil s poznatky uvedenými ve studovaných pramenech. Je zcela zřejmé, že pro běžnou policejní praxi každodenního styku s veřejností není nutné svůj protějšek dopodrobna poznat ve všech jeho rovinách psychologie osobnosti. Při běžném jednání, které je většinou jen krátkodobé a nahodilé, je třeba spíše z chování a vystupování protistrany vyzorovat v jakém psychickém rozpoložení se protistrana nachází a odhadnout v závislosti na povaze zákroku a sociální roli, kterou protistrana zastává (obviněný, svědek, poškozený), jak se bude chovat a na mé jednání reagovat. Výsledku tohoto pozorování je pak potřeba uzpůsobit mé vystupování. Toto musí být vždy jasné, rázné, srozumitelné a prosociální, aby probíhající vzájemná komunikace byla zcela jasná a poskytla oběma stranám dostatečně jasnou a zřetelnou informaci. Vše samozřejmě probíhá plně v souladu s normami morálky, slušnosti a zachování důstojnosti protistrany a sebe sama.

Domnívám se, že jsem psychologické poznatky k osobnosti, jejímu poznávání v obecné rovině a vzájemné komunikaci již dostatečně ovládal a využíval před studiem na vysoké škole a samotným zpracováním bakalářské práce. Byly to však poznatky získané mou dosavadní policejní praxí trvající již 22 let. Za celou dobu jsem nemusel čelit stížnosti na své nevhodné vystupování a špatnou komunikaci. Musím zde sebekriticky konstatovat, že však byly situace, které byly „na hraně“. Dostatečnou sebereflexí se mi vždy však podařilo sebe uklidnit a oboustranně stresovou situaci zdárně vyřešit. Absolvované studium mi však umožnilo probíhající procesy lidské psychiky poznat, determinovat a lépe pochopit, proč a jak se lidé chovají, co je k tomuto chování vede a co je hnacím motorem tohoto chování i v rovině odborné, založené na základě studia vědeckých determinovaných pojmů, o kterých jsem dříve nepřemýšlel.

Tématický celek psychopatologie osobnosti a i použité kazuistiky pak ukazují nutnost využívání služeb vyškoleného psychologa v policejní práci. Policejní práce totiž nezahrnuje jen běžné poznání osobnosti, ale v případech řešení závažných případů násilné trestné činnosti, při poznávání osobnosti pachatele nebo zjišťování hloubky dopadu jednání pachatele na svou oběť, musí policista poznat osobnost pachatele, poškozeného, případně i svědka události do větší hloubky. Z tohoto důvodu využívá služeb psychologů v rovině soudně znalecké činnosti. Studium mi umožnilo seznámit se a udělat si rámcový obrázek na psychopatologie osobnosti, obeznámit se s jejich členěním a podílem výskytu jednotlivých psychopatií u pachatelů trestné činnosti. V oblasti vyšetřování trestných činů se pohybuji od roku 2002, kdy jsem začal pracovat jako vyšetřovatel kriminální policie. Při vyšetřování přidělených případů jsem často k řádnému objasnění motivu pachatele a zjištění jeho ovládacích a rozpoznávacích schopností v době spáchání trestného činu, přibíral soudního znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie nebo psychologie.

Na tomto poli již policista nemůže posuzovat chování pachatele, případně posuzovat hodnověrnost svědka sám, ale musí se opřít o řádný znalecký posudek získaný od soudního znalce po jeho vyšetření dotčené osoby s jasným stanovením diagnózy a v neposlední řadě i prognózy ke zkoumané osobě. Tento posudek je pak důležitý při stanovení právní kvalifikace viz. kazuistika I., ale i při rozhodování soudu o výši trestu a nutnosti uložení ochranného léčení viz. použité kazuistiky. O prizvání znalce nerozhduji sám, ale ve shodě se státním zástupcem v závislosti na okolnosti

případu. Studium mi umožnilo obeznámit se s technikami a postupy, které soudní znalci při poznávání osobnosti pachatele používají.

Resumé

V bakalářské práci autor nejdříve v její teoretické části vymezuje za pomoci použité literatury pojmy - policejní psychologie, kriminální psychologie a forenzní psychologie. V dalších kapitolách pak ze stěžejních literárních pramenů vybírá tři tématické celky učiva – osobnost, psychopatologie osobnosti a komunikace a jednání s lidmi. Tyto vybrané tématické celky definuje a zabývá se možnostmi jejich využití pro práci policie. Autor konstatuje, že v případě tématických celků osobnost a komunikace a jednání s lidmi je pro běžnou policejní práci dostačující z reakcí a chování protistrany vyzorovat, v jakém psychickém rozpoložení se protistrana nachází a odhadnout její reakci v probíhající sociální interakci a uzpůsobit tomu své profesní vystupování. Oproti tomu v kapitole, která se zabývá psychopatií osobnosti, uvádí některé skupiny duševních poruch s krátkou charakteristikou a zmínkou o jejich četnosti výskytu při páchaní trestné činnosti. V praktické části práce pak uvádí dvě kazuistiky, které demonstrují využití forenzní psychologie v policejní práci v rovině soudně znalecké činnosti a stanovení znaleckých posudků, které jsou důležité pro přesné poznání osobnosti pachatele a zjištění jeho ovládacích a rozpoznávacích schopností v době spáchání trestného činu, což má za následek případné upřesnění právní kvalifikace, potažmo stanovení výše trestu projednávajícím soudem.

Anotace

Tématem bakalářské práce je využití poznatků psychologie v práci policisty. Teoretická část práce je zaměřena na formulaci pojmů policejní psychologie, forenzní psychologie a kriminalistická psychologie a dále se zabývá třemi tématickými celky učiva - osobnost, psychopatologie osobnosti a komunikace a jednání s lidmi s poukazem na praktické využívání psychologických poznatků z těchto oblastí v práci policisty. Na dvou případech je pak ilustrována možnost uplatnění psychologických poznatků v policejní praxi.

Klíčová slova

Policejní psychologie, kriminalistická psychologie, forenzní psychologie, policejní praxe

Annotation

The subject of this work is the use of psychological knowledge in policeman work. The theoretical part of this work is focused on the formulation of police psychology, forensic psychology and criminalistic psychology terms. There are three thematic units – personality, abnormal psychology personality and communication and dealing with people with the reference to practical exploitation of psychological knowledge of these units in policeman work. The possibility to exercise psychological knowledge in the police practice is shown at two cases.

Keywords

Police psychology, criminalistic psychology, forensic psychology, police practice

Literatura a prameny

1. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 309 s. ISBN 80-86898-73-3.
2. GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1293-3.
3. CHMELÍK, J. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 532 s. ISBN 80-86898-36-9.
4. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 120 s. ISBN 80-7178-846-5
5. VÍZDAL, F. *Techniky poznávání osobnosti*. Brno: IMS, 2005, 50 s.
6. VÍZDAL, F. *Základy psychologie*. Brno: IMS, 2008, 186 s.
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Současné trendy v kriminalistické psychologii*. Kriminalistika, ročník XXXX - 2007, Ministerstvo vnitra ČR, Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, Praha : Tiskárna MV , ISSN 1210-9150
8. Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územní odbor Hodonín, SKPV, OOK Č.j.: ORHO-35/TČ-70-2007
9. Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územní odbor Hodonín, SKPV, OOK Č.j.: ORHO-1011/KPV-TČ-2005

